

”Vi ses snart igen”

Svenska polisens handlingsutrymme och samverkan med socialtjänsten i LOB-ärenden

Av: Carl Angerborn & Niklas Löfström

LUNDS UNIVERSITET
Socialhögskolan

Kandidatuppsats SOPA63

VT 14

Handledare: Anders Östnäs

ABSTRACT

Authors: Carl Angerborn & Niklas Löfström

Titel: "Vi ses snart igen" - Svenska polisens handlingsutrymme och samverkan med socialtjänsten i LOB-ärenden

Supervisor: Anders Östnäs

It has at times been a debate among media and legislators about the Swedish police officers discretionary application and great room for interpretation when dealing with the Swedish act: *the Act (1976:511) on arrest of intoxicated people, etc.* (our translation) which in Swedish is shortened: *LOB*. It has also been comments on the law's primary care purpose, which is strongly emphasized in the act and its preparatory work, and if it is actually achieved through these types of arrests. The goal of this study is to use stigma and organization theory and with perspectives on discretion, investigate Swedish police officers handling of LOB, and how the interaction with the social services works and manifests itself in these specific cases. We have also investigated what the possible discrepancy between regulators and practitioners is leading to for those who are working practically with the law, and what consequences the arrest has for the affected. The study was based on qualitative interviews with seven police officers and two social workers and also by assimilating the research available on the subject. We have been able to discern a number of factors that we believe may be the basis for the criticisms that exists against the way the law is being applied, from both external reviewers as from internal handlers. The acts arbitrariness, police officers wide discretion and lack of clear and nationally laid down procedures when it comes to the handling of this type of cases and the subsequent interaction work together with social services are all contributing factors that determines that the care you receive depends on which region you were arrested in, rather than who you are and what care you primarily need. We also believe that an LOB might have both positive and negative effect for the one being arrested multiple times during a short time period. A view of himself as a member of this stigmatized group of assumed addicts may lead to him justifying a similar behavior as them, which may cause even more arrests. The police officers' stigmatized view on the group may also have an effect on their work and what choices they make when dealing with LOB.

Keywords: LOB, Swedish Police, Stigma, Organization Theory, Discretion, Interaction

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Problemformulering.....	1
1.2 Syfte	2
1.3 Frågeställningar.....	2
1.4 Kort om LOB	3
1.5 Definitioner	4
2. Tidigare forskning	6
3. Metod	10
3.1 Val av metod	10
3.2 Urval.....	11
3.3 Tillvägagångssätt.....	12
3.4 Reliabilitet & Validitet.....	14
3.5 Etiska överväganden	15
3.6 Arbetsfördelning	16
4. Teori	17
4.1 Organisationsteori	17
4.2 Stigma	19
4.3 Handlingsutrymme.....	20
5. Empiri & Analys	23
5.1 Hur yttrar sig och fungerar samverkan mellan socialtjänsten och Polisen efter att ett LOB genomförts?.....	24
5.2 Vilka konsekvenser riskerar ett LOB att leda till för den som omhändertas?	31
5.3 Vad leder en eventuell diskrepans mellan lagstiftare och -tillämpare till för de som arbetar praktiskt med lagen?.....	38
5.4 Sammanfattning.....	44
6. Slutdiskussion	47
7. Referenser	51
BILAGA 1 – Informationsbrev	54
BILAGA 2 – Intervjuguiden	55
BILAGA 3 – LOB-statistik	59

Förord

Vi vill rikta ett stort tack till alla våra respondenter, de poliser och socialsekreterare som avsatt tid och svarat på våra frågor. Ni vet vilka ni är och för det ni gjort är vi oerhört tacksamma. Vi vill även tacka Anders Östnäs för god vägledning och trevliga möten under uppsatsprocessen. Sist men inte minst vill vi tacka varandra. Utan dig och mig hade denna uppsats och dess tillhörande många timmars arbete aldrig blivit lika givande, rofyllda och spännande!

“Alone we can do so little; together we can do so much.” – Helen Keller

Carl Angerborn & Niklas Löfström

Lund, en oerhört varm majeftermiddag i Socialhögskolans datorsal.

1. Inledning

Lagen om omhändertagande av berusade personer, eller *LOB* som den många gånger förkortas, har existerat sedan 1976. Lagen ersatte tidigare fyllerilagar, bland annat för att man i ett tidigt stadie ville kunna fokusera på att vårda istället för att straffa och även för att man ansåg att bestraffningen många gånger gjorde mer skada än nytta (Thunholm, 2011, s.10, SOU 2011:35). På senare tid har lagen varit väl omdiskuterad i media. Jägaren som tog en tupplur på McDonalds och därmed blev av med sin vapenlicens (Hallandsposten, 2011), personer som vittnar om LOB efter bagatellartade hånflin mot poliser (Dagens Nyheter, 2013), den felplacerade diabetikern som avled till följd av att ha kastats i fyllecell (SVT, 2013) och nu senast i maj i år rapporterades det om en man som avled i fyllecell efter ett omhändertagande med stöd av LOB (Aftonbladet, 2014). Dessa är alla exempel på när media reagerat kritiskt mot lagtillämpningen. Är kritiken befogad?

1.1 Problemformulering

Över 110 000 fall av LOB anmäldes under år 2013 (Transportstyrelsen, 2014). En siffra som är mer än dubbel så hög som hela landets samtliga inkomna narkotikabrott under samma år (Polisen, 2013). Dessa siffror och ovan nämnda exempel blir intressanta i förhållande till varandra eftersom de visar ett problem omöjligt att förbise och nödvändigt men svårt att förhålla sig till inte enbart från Polisens sida, utan även för olika sociala myndigheter inom missbrukssektorn. Polis ska meddela socialtjänsten när någon blir omhändertagen enligt LOB (SOU 2011:35 s.428). Även polislagens § 3 talar om hur Polismyndigheten ska samverka med socialtjänsten om åtgärder kan tänkas behövas från deras sida (ibid. s.337). Samtidigt pekar mycket av den tidigare forskningen på att dessa myndigheters samverkan inte alltid fungerar på ett tillfredsställande sätt, eftersom de många gånger inte delar samma syn på den omhändertagna och arbetar inom olika organisationer med olika yrkeskulturer (Parkinson, 1980). Hur rimmar denna i vissa fall bristande samverkan med de högt ställda kraven vi annars har på vår svenska vårdapparat och kan det i så fall ha något att göra med dess klientel?

Regeringen har vid flera tillfällen beslutat att frågan om LOB behöver få mer utrymme och bättre utvärdering. Senast 28 mars 2014 (Regeringen, 2014) gick den i ett offentligt pressmeddelande ut med ett beslut som innebär att 35 miljoner ska satsas på att utöka den medicinska säkerheten kring LOB-ärenden. Några av deras grundläggande argument för satsningen är att lagen inte gått i den riktning som lagtexten från början avsåg, nämligen att huvudsakligen vårda. En praxisförändring och nationellt fastslagna riktlinjer om hur dessa ärenden ska hanteras behövs fås till stånd, allt för att hanterandet av dessa ärenden inte ska bli godtyckliga (ibid.). Bristen på fastslagna riktlinjer för hanterandet leder i förlängningen till skillnader gällande hanteringen av lagen och därmed hanterandet av missbruksvården, vilket även belyses med följande citat: "Utöver negativa konsekvenser för den enskilde utgör det otydliga ansvaret också ett hot mot vårdens effekt och effektivitet" (SOU 2011:35 s.21-22). Om du får hjälp kan alltså snarare bero på vem som hanterar ärendet än vem du är och vad du behöver. Vad leder då detta till för den omhändertagne, att lagen tillämpas och tolkas så olika? För att ta reda på det ämnar vi studera variationerna i hur poliser hanterar LOB-ärenden närmare, hur samverkan med socialtjänsten fungerar i dessa ärenden, samt finna förklaringsmodeller till varför det ser ut som det gör.

1.2 Syfte

Vårt huvudsyfte är att beskriva och analysera polisens hantering av *Lag (1976:511) om omhändertagande av berusade personer m.m.* Vi vill dessutom beskriva Polisens och socialtjänstens syn på samverkan i dessa ärenden samt hur denna fungerar.

1.3 Frågeställningar

- Hur yttrar sig och fungerar samverkan mellan socialtjänsten och Polisen efter att ett LOB genomförts?
- Vilka konsekvenser riskerar ett LOB att leda till för den som omhändetas?
- Vad leder en eventuell diskrepans mellan lagstiftare och -tillämpare till för de som arbetar praktiskt med lagen?

1.4 Kort om LOB

Lag (1976:511) om omhändertagande av berusade personer m.m., förkortat LOB, ersatte de fyllerilagar som tidigare gav polisen rätt att omhänderta personer som uppträdde berusat på allmän plats. Den föregående lagstiftningen hade gällt sedan 1841 och innebar att en person som ansågs vara "överlastad av starka drycker" kunde placeras i häkte tills dess att den åter ansågs vara vid sina sinnens fulla bruk (Thunholm, 2011, s.7-8). Inledningsvis tillämpades lagen enbart på de som var berusade av alkohol. Med tiden kom den dock även att användas i de fall då den påverkade hade brukat andra typer av berusningsmedel. Polisen hade ett brett handlingsutrymme och kunde förhållandevis fritt tillämpa lagen, mycket beroende på att den ansågs sakna fasta rekvisit och var godtyckligt utformad (ibid.).

I samband med att en allt större politisk majoritet förespråkade att det inte längre skulle vara straffbart med fylleri, stiftade man år 1976 den lag vi till stora delar använder oss av än idag. Första paragrafen, som ger en bred beskrivning av vad lagen innebär lyder i sin helhet som följer:

“1 § Den som anträffas så berusad av alkoholdrycker eller annat berusningsmedel att han inte kan ta hand om sig själv eller annars utgör en fara för sig själv eller för någon annan får omhändertas av en polisman. Anträffas någon där han eller någon annan har sin bostad, får han inte omhändertas enligt första stycket.” (Lag 1976:511)

I och med införandet av den nya lagen var tanken att man skulle flytta fokus från straff till mer vårdande åtgärder (SOU 2011:35). Lagen kräver fortfarande att den som omhändertar gör vissa bedömningar och flera rekvisit ska vara uppfyllda. Dessa rekvisit kan sammanfattas till följande:

1. Beslutet att omhänderta tillkommer polisman,
2. En person ska anträffas berusad,
3. Personen ska på grund av berusningen:

- inte kunna ta hand om sig själv eller
 - utgöra en fara för sig själv eller
 - utgöra en fara för andra och
4. Platsen för omhändertagandet ska inte vara en bostad” (Thunholm, 2011 s. 15)

1.5 Definitioner

Polisen - Vi kommer i arbetet hänvisa till *Polisen* som organisation och *polisen* som den enskilde polismannen. För att det i texten ska förstås när vi hänvisar till vem har vi valt att alltid skriva ut polisen som organisation med stort P. Det är viktigt att skilja på den enskilde polisen och *Polisen* som organisation trots att dessa oundvikligen arbetar i symbios.

När vi i arbetet hänvisar till *Polisen* (Notera stort P) syftar vi på organisationen.

När vi i arbetet hänvisar till *polisen* (notera litet P) syftar vi till den enskilde polisen.

Den omhändertagna - Vi kommer i arbetet att tala om den som blir omhändertagen enligt LOB som *den omhändertagna*. Anledningen till detta är för att förtydliga att den som LOB:as inte är gripen i lagens mening och har heller inte nödvändigtvis blivit in i en klientroll. Det kan som påpekas av de intervjuade vara en engångsföretelse och att därmed benämna dessa som något de inte är blir därför fel. Vi är medvetna om att många som omhändertas redan är inne i ett missbruk eller har andra problem som uppmärksammas av exempelvis socialtjänsten, men eftersom vi anser att de kan bli missvisande att förklara dessa som brukare av LOB, då ett tvångsingripande inte kan anses vara en “tjänst” i den bemärkelsen att det är någonting som den enskilde själv önskar eller har kontroll över. Vi har därför valt att kalla gruppen för just det de är när de blir LOB:ade, omhändertagna och inget annat.

Samverkan - Vi har valt att utgå från Socialstyrelsens definition av begreppet, eftersom det är denna myndighet som har det huvudsakliga ansvaret för svensk socialtjänst, samt hälso- och sjukvård (Socialstyrelsen, 2014). De menar att *samverkan* är någonting som sker på organisatorisk nivå, medan samarbete är någonting som även kan bedrivas mellan enskilda personer. Samverkan kan även ses som samlingsbegrepp för samarbete och samordning (Socialstyrelsen, 2011).

2. Tidigare forskning

I detta kapitel kommer vi presentera vad som tidigare forskats om och publicerats inom det området vi valt att undersöka. Tidigare forskning är viktigt för att arbeten ska hålla en hög vetenskaplig nivå och vi har därför valt att presentera texter från flera olika typer av publikationer. Nedan presenteras material vi ansett varit aktuella för detta arbete.

För att finna artiklar har vi använt oss av LUBsearch. Sökord som varit aktuella är bland annat: "Police", "Social Work", "Organization Theory" och "Discretion".

Rolf Granérs avhandling *Patrullerande polisens yrkeskultur* (2004) behandlar genomgående den svenska polisens yrkeskultur och de enligt Granér (2004) själv, kollektivt förankrade mönster som existerar. Avhandlingens breda fokus gör att många områden och situationer som de patrullerande poliserna stöter på i sitt arbete täcks in. Han presenterar sedan förklaringar till varför dessa situationer hanteras på det sätt som de görs och vilka som är de bakomliggande orsakerna till dessas existens. Avhandlingen behandlar även yrkeskultur i relation till organisationssociologi, handlingsutrymme och handlingsfrihet, områden som även vi varit intresserade av att studera, vilket innebär att detta material har haft en hög relevans för vårt arbete. Han kommer bland annat fram till att yrkeskulturen existerar. Däremot menar han att den inte är helt enhetlig, utan att den skiljer sig mycket mellan olika platser i landet, könstillhörighet och beroende på vilken position man besitter inom organisationen. Granér (2004) presenterar även vilka förutsättningar som krävs för att yrkeskulturen ska kunna existera, samt vilken funktion den fyller. Yrkeskulturen är nödvändig för att poliserna ska kunna motivera de många gånger svåra beslut som tvingas tas, samt för att skapa ett skydd för de som involveras i organisationen.

En annan publikation som behandlar polisens yrkeskultur är Henric Stenmarks avhandling *Polisens organisationskultur - En explorativ studie* (2005). Avhandlingen syftar till att förstå polisens organisationskultur och besvara frågor om bland annat

kännetecknen för denna samt dess inverkan på planerade förändringar. Stenmark (2005) kommer precis som Granér (2004) bland annat fram till att man kan se tydliga för och nackdelar med organisationskulturen, både för den enskilde polisen, men även för den civile medborgaren, och vikten som denna har i det polisiära arbetet.

Patrik Thunholms avhandling *Lag om omhändertagande av berusade LOB* (2011) ger en bra tillbakablick över LOB-lagstiftningens historia, syfte och tillämpning. Han kommer även med intressanta problematiseringar kring just den godtycklighet och förvirring som emellanåt tycks finnas i tillämpningen av lagstiftningen från Polisens sida. Denna belyser även intressanta perspektiv på frågan om huruvida lagstiftningen bör anses vara en straff- eller vårdlag. Thunholm (2011) analyserar lagstiftningen med kritiska ögon och resonerar kring vad den emellanåt motsägelsefulla lagstiftningen syftar till att egentligen innebära och användas till. Han förhåller sig kritiskt gentemot lagstiftningens godtyckliga tillämpning i sin slutsatsdel. Vidare förklarar Thunholm (2011) också vad den i hans tycke godtyckliga och svårtolkade lagstiftningen kan komma att innebära för den enskilt omhändertagne, vilket ytterligare förstärker relevansen för avhandlingen i förhållande till vår egen studie.

För de avsnitt i vår uppsats som berör samverkan mellan polis och socialtjänst har vi haft användning av Johan Hörnemalm avhandling *Samverkan är ett magiskt ord - Motstridiga ambitioner och ideal i nätverksorganisering* (2008). Avhandlingen problematiserar på ett intressant sätt ageranden och konsekvenser vid olika former av samverkans- och nätverksarbete mellan enheter och myndigheter. Avhandlingens tyngdpunkt ligger på att analysera samverkan mellan olika typer av myndigheter och instanser, snarare än mellan olika enheter inom samma myndighet. Hörnemalm (2008) menar att samverkan alltmer ansetts vara en viktig fråga under de senaste decennierna från myndighetshåll och att denna punkt fått ett större utrymme vid utformandet av välfärdsstatliga verksamheter, vilket fått frågan att diskuteras ur flertalet olika perspektiv. Frågan diskuteras bland annat ur ett politiskt perspektiv som ett tillvägagångssätt för att effektivisera och tillvarata samhällsresurser, medan det ur ett brukarperspektiv kan vara ett sätt att maximera resultaten för den enskilda klienten

eller brukaren (ibid, s.2). Utifrån vårt eget intresse för samverkan i uppsatsen och de frågor vi valt att ställa till våra respondenter är Hörnemalms (2008) frågor och slutsatser kring incitamenten till samverkansarbete är relevant för vårt arbete och dess analys.

Den 24 mars 2008 beslutade Regeringen att tillsätta en utredare för att se över den svenska missbruks- och beroendevården. Detta ledde till *SOU 2011:35 - Bättre insatser vid beroende och missbruk*. I denna presenteras förslag till hur den svenska missbruks- och beroendevården kan förbättras. I detta inkluderas kapitel som är specifikt avsatta för hanteringen av LOB, vilket bara det visar på dess relevans i förhållande till ämnet vård. Rapporten talar bland annat om svårigheterna med att bedöma det medicinska tillståndet på de LOB:ade, hur denna svåra uppgift hamnar i polisens händer samt vilka konsekvenser detta får för den omhändertagne. Rapporten talar även om lagens komplexitet och hur detta många gånger leder till att Polisen får stå som syndabock i slutändan, trots att det redan från början fanns uppenbara brister i själva lagstiftningen.

Varda Amir och Gail Auslander (2003) presenterar i sin artikel "*Inter-Organizational Collaboration among Social Workers: The Case of Community Mental Health Centers and Local Social Service Departments in Israel*" ett intressant perspektiv på samverkan. De kommer i sin artikel fram till att samverkan i många fall fungerar som bäst när de involverade parterna har olika hierarkisk ordning i förhållande till varandra. På så vis undviks de maktkamper som annars riskerar att uppstå vid situationer där de inblandade har samma status. Har en av parterna en starkare roll än den andre är det också denna som har beslutsföreträde, varpå en konflikt således undviks (Amir & Auslander, 2003). Artikeln riktar främst in sig på samverkan mellan socialarbetare inom olika organisationer, vilket ju inte är fallet i vårt arbete. Däremot har båda organisationerna (Polisen och socialtjänsten) i just det här fallet ett vårdperspektiv på en enskild individ likt den samverkan Amir och Auslander beskriver (2003), varför resonemanget även blir applicerbart på vårt arbete.

Frågan om samverkan mellan polis och sociala myndigheter är ett område som varit föremål för forskning under en längre tid. Det symboliseras inte minst av Carl C. Parkinsons artikel *Cooperation between police and social workers: hidden issues* (1980). Artikeln handlar om precis det som titeln avslöjar de svårigheter de berörda samverkansmyndigheterna riskerar att ställas inför vid samarbete med den motsatta myndigheten. Parkinson menar i sin artikel att en del av problematiken ligger i myndigheternas stereotypa bild av varandra, vilket artikeln delvis problematiserar utifrån ett genusperspektiv. Parkinsons artikel är förvisso 34 år gammal, men utifrån de slutsatser som dras i artikeln och med tanke på att diskussionen om varierande yrkes- och organisationskulturer än idag i högsta grad förekommer (Granér 2004, Stenmark, 2005) kan texten fortfarande betraktas som relevant. Dessutom lägger Parkinson ett tydligare fokus på det försvårande som olika yrkes- och organisationskulturer kan leda till när det kommer till just samverkansarbete, vilket gör artikeln relevant för denna uppsats.

Roxco P. K. Chun, et al. (2010) har studerat Polisen i Hongkong och hur denna myndighet allt mer tvingats arbeta med service, något som blivit en mer krävande part av deras dagliga arbete. Artikeln diskuterar svårigheterna men även fördelarna med att utveckla denna "socialarbetarkompetens". Studien kommer fram till att kurser och arbete med socialt arbete är till gagn både för de inblandade poliserna och deras klienter eftersom de förstärker den polisiärt- serviceinriktade delen av arbetet och även deras förståelse och den styrkan som finns i att bedriva socialt arbete. Denna ger en tydlig inblick i en situation där ökad samverkan mellan polis och sociala aktörer fungerat positivt.

3. Metod

3.1 Val av metod

Vi har i vårt arbete använt oss av kvalitativ metod. Att bedriva kvalitativa studier innebär att fokus ligger på tolkningar, ord och förståelse (Bryman, 2011). Tyngdvidkten vid insamlandet av data har alltså legat vid vad som sägs och målet har varit att respondenterna ska ha fått möjligheten att fördjupa sig. Då vi ämnar svara på frågor som handlar om människors tolkningar och individuella syn på LOB blir det mer intressant och relevant att använda sig av en metod som lämpar sig för just detta, vilket Bell (2000 s.13) förtydligar genom följande citat: "Forskare som anammar ett kvalitativt perspektiv är mer intresserade av att ta reda på hur människor upplever sin värld. Deras mål är snarare insikt än statistisk analys". Kvalitativ metod är lämpligt att använda sig av för att mäta sådant som är subjektivt såsom känslor och upplevelser (Bryman, 2011). Då respondenterna svarat på frågor som involverat just deras egna känslor, tankar och upplevelser lämpar sig alltså denna metod väl. Att vi skulle använda oss av kvantitativ metod är något vi diskuterat och reflekterat över. Det är en process vi ansåg nödvändig för att i ett initialt skede inte låsa fast sitt arbete i en viss given riktning utan att först tydligt och noggrant överväga de båda metodernas för- och nackdelar. Om vi enbart ämnat undersöka skillnader med hjälp av tillgängliga siffror och statistik istället för tolkningar och synen på LOB-processen, hade kvantitativ metod kunnat vara mer gynnsam jämfört med den kvalitativa eftersom denna metod är fördelaktig vid insamling av numerisk data (Bryman, 2011 s.151). Då vi istället valt att lägga fokus på tolkningar och förståelse snarare än att finna samband och fakta, lämpar sig alltså den kvalitativa metoden bättre (Bryman, 2011 s.341). Inget arbete är enbart byggt på en enskild metod, delar av andra metoder kommer oundvikligen att bli involverade. En forskare får och kommer mest troligt att vid tillfällen avvika från vald metod (Bell, 2000 s.87). Att vi valt att fokusera på kvalitativ metod utesluter alltså inte att delar av andra metoder kan läsas in. Trots att en viss metod är vald innebär inte det att andra ska glömmas bort eller ignoreras. Det gäller istället att hantera dessa genom kunskap och medvetenhet om deras existens.

3.2 Urval

Vi har genomfört 9 intervjuer. Av dessa var 7 stycken poliser och 2 stycken arbetade som socialsekreterare. Intervjuerna genomfördes med hjälp av telefon. Utifrån våra frågeställningar och vår huvudsakliga tematik var det aldrig aktuellt att intervjua personer bland de omhändertagna. Våra frågeställningar kunde enbart besvaras ur de yrkesverksammas perspektiv, varpå dessa fick bli vår respondentgrupp. Det var alltså inte ur ett etiskt perspektiv vi valde att inte intervjua personer som blivit omhändertagna, utan detta berodde enbart på att de helt enkelt inte föreföll lämpliga utifrån syfte och frågeställningar. Istället handlade stora delar av våra urvalsöverlägganden om huruvida vårt fokus till större del skulle ligga på att belysa samarbetet mellan Polisen och socialtjänsten i LOB-ärenden och därmed sträva efter att intervjua lika många ur båda grupper eller om fokus snarare skulle ligga på poliser, deras yrkesroll och tillämpning av lagen och därför intervjua en större mängd av dessa. Då valet föll på det senare har vårt fokus legat på att hitta passande respondenter till denna grupp. Vårt urval kan beskrivas som ett målinriktat sådant (Bryman, 2011 s.434). Vi har med andra ord valt ut våra respondenter utifrån deras förmåga att besvara de frågor vi har valt att vilja få svar på (ibid.). De sammanlagt sju poliserna kommer dessutom från olika delar av landet och bär olika titlar, allt ifrån polisassistent (4 st) till polisinspektör (1 st) och poliskommissarie (2 st), vilka betecknas som de grader som existerar efter att ha fullgjort intern polisutbildning (Granér, 2004, s.36). På så vis har vi på ett bättre sätt kunna följa hela LOB-processen, från första ingripande till socialtjänstens övertagande av ärendet. Eftersom polisassistenter nästan enbart är aktiva i processen under själva ingripandet har de sällan kunnat svara på vad som händer senare i ärendet, varpå inspektörernas och kommissariernas utsagor på ett nödvändigt sätt kunnat fylla de luckor i processen som då uppstod.

Kontakten med poliserna togs genom att ett mejl skickades till varje polisdistrikts kontaktmejl (ex. norrland@polisen.se) med en förfrågan om att få kontakt med enskilda poliser som kunde tänka sig att ställa upp för en intervju rörande LOB-hantering och eventuell samverkan med socialtjänsten (se bilaga 1). Till mejlet bifogades också det informationsbrev som beskrivs närmre under rubriken ”3.5 Etiska

överväganden”. Detta sätt att söka kontakt med Polisen föreföll inte enbart vara det lämpligaste, utan också det enda möjliga. Övrig kontakt kunde nämligen utöver detta sätt enbart tas med myndigheten genom att ringa till det nummer som tog emot anmälningar, tips och upplysningar (114 14) eller till larmnumret (112). Då inget av dessa alternativ direkt kunde beskrivas inbegripa vårt ärende återstod således att söka kontakt via mejl. Detta tillvägagångssätt visade sig också fungera bra. Snart hade kontakt och avtalade intervjutider gjorts med tillräckligt många respondenter för att garantera tillräcklig empiri för att besvara de frågor vi valt att fokusera detta arbete kring.

För att undvika att synen på samverkan inte skulle bli ensidig och enbart ut ur polisernas perspektiv har vi också valt att intervjua två socialsekreterare som frekvent arbetar med LOB-ärenden. Detta anser vi har försett samverkansdelen i analysen med ett större djup och en bredare bild av hur samarbetet i LOB-ärendena ser ut och fungerar. Vi tog kontakt med dessa genom att mejla fem olika kommuners kontaktmejl där vi informerade om uppsatsens syfte och bifogade vårt informationsbrev (Bilaga 1) där det tydligt framgick vilken typ av respondenter vi sökte. Vi fick kontakt med två socialsekreterare som båda hanterat LOB-ärenden och som befann sig i två geografiskt skilda delar av landet samt som föreföll sig lämpliga utifrån uppsatsens syfte.

Bryman (2011, s.433) talar om att det är lätt att tillämpa ett bekvämlighetsurval när det kommer till att välja ut sin respondentgrupp, men då våra intervjuer genomförts över telefon har ett sådant urval inte tillämpats. De nio respondenterna är istället utspridda, bosatta och verksamma över hela landet och på intet vis utvalda utifrån att de arbetar inom vårt direkta närområde.

3.3 Tillvägagångssätt

I samband med att vi funderade över huruvida vår uppsatsidé var genomförbar valde vi att ta kontakt med Sportsstyrelsen, som är den statistiska sammanställaren av LOB-ärenden från Polisen, för att undersöka om deras uppgifter på något vis gick att problematisera. Till svar fick vi löst sammanställd statistik rörande antal LOB:ar

inom varje enskilt polisdistrikt (21 stycken), vilken vi sedan själva sammanställde så att de tydligare visade på skillnader mellan distrikten när det kom till faktorer som: antal, kön och vilken typ av berusning den omhändertagna hade vid ingripandet. Den här statistiken låg sedan till stor del till grund för vår problemformulering och därigenom för hela uppsatsen.

Efter att vi bestämt oss för att genomföra semistrukturerade intervjuer konstruerades en intervjuguide. En intervjuguide ska användas för att skapa ordning och den ska även vara till hjälp för att få svar på undersökningens frågor (Bryman, 2011 s.419). Andra faktorer som var viktiga att tänka på vid konstruerandet av intervjuguiden var att få frågorna att komma i en naturlig ordningsföljd, så att samtalet blir så naturtroget som möjligt (Aspers, 2011 s.144) och att frågor som kan antas vara obegripliga, ledande eller krångliga övervägs noggrant, allt för att underlätta för den som skulle komma att intervjuas.

Valet av telefonintervju lämpade sig bäst då vi ville ha svar på frågor som kan tänka sig vara av känslig art, såsom kritik och egna upplevelser av den omhändertagna (Bryman, 2011 s.432). Det lämpade sig även väl då vår respondentgrupp inte var bekvämlighetsutvald, utan utstationerad i flera delar av landet. Nackdelarna med att genomföra telefonintervjuer är att man inte kan avläsa vare sig kroppsspråk eller mimik. Detta gjorde att vi behövde vara extra uppmärksamma på deltagarens sätt att tala för att kunna avgöra hur vi lämpligast förde intervjun framåt (Bryman, 2011 s.433). Intervjuerna spelades in med hjälp av telefonapplikationen "TapeACall". Ett program som möjliggör ljudinspelning av telefonsamtal. Denna gav oss tillgång till högkvalitativa ljudfiler, något som är viktigt för att respondenternas utsagor ska bli så precisa som möjligt vid transkribering. En av de viktigaste sakerna att tänka på vid en intervju är att skapa ett förtroende, detta fås genom ärlighet och hövligt uppträdande, allt för att respondentens utsagor ska vara så genuina och ärliga som möjligt. (Bell, 2000) (Bryman, 2011).

Efter att vi genomfört de sammanlagt nio semistrukturerade telefonintervjuerna transkriberades dessa. Detta för att på så vis få ner utsagorna från intervjuerna på pränt och därigenom lättare kunna förstå och tolka vad som faktiskt sagts (Aspers, 2011, s.155). När detta var gjort kodades det utskrivna materialet utifrån Aspers (2011) kodningsschema. Han menar att man genom sin kodning och analys styr det fortsatta empiriska arbetet och att man genom detta kan väcka nya frågor som för arbetet vidare (ibid. s.165). Utifrån våra kodningar kunde vi mycket riktigt också urskilja essensen ur vår empiri, göra våra teorival och utifrån dessa påbörja en analysdel.

3.4 Reliabilitet & Validitet

Studier som genomförs ska för att understryka den vetenskapliga tyngden bland annat innefatta hög reliabilitet och validitet (Bryman, 2011). Hög validitet inom kvalitativ forskning fås genom att studien mäter det man påstår att man avser att mäta och reliabilitet innebär att det vi undersöker görs på ett tillförlitligt sätt (Bryman, 2011 s.352). En fråga man kan ställa enligt Denzin & Lincoln (1998) är om förklaringen är trovärdig. Är den det så har man alltså uppnått några av de krav som ställs för att studien ska anses vara vetenskaplig. Det är viktigt att understryka och diskutera den kritik som riktas mot att använda sig av validitets- och reliabilitetsbegreppen i kvalitativ forskning. Enligt Denzin & Lincoln (2003 s.274) finns det inget tydligare eller mer fertilt paradigmskiftesområde än just inom diskussionen om validitetsbegrepp inom kvalitativ forskning. Validitet och reliabilitet är grundläggande främst inom den kvantitativa forskningsarenan (Denzin & Lincoln, 1998, Bryman, 2011). Dessa begrepp är många gånger kopplade till siffror och mätningar (ibid.). Att direkt överföra dessa begrepp och deras innebörd på ett kvalitativt arbete är därför inte möjligt eftersom man utgår från olika grunder i sina mätningar (Bryman, 2011). Den kritik som riktats har bland annat handlat om hur kvalitativa undersökningars, vars värde många gånger ligger i deras unikheter, aldrig går att härma, och i och med detta blir reliabilitet som det ursprungligen talas om inte av något högre värde (Denzin & Lincoln, 1998 s.50). De som istället argumenterar för dess nytta påstår att begreppen inte alls är särskilt olika varandra i kvalitativ- respektive kvantitativ forskning (Bryman, 2011 s.352). Att vi väljer att utgå från begreppen reliabilitet och validitet är eftersom deras

grundläggande funktion just är att säkerställa att en hög kvalitet bibehålls. De bidrar oavsett med kvalitetsgaranterade funktion (Bryman, 2011, Denzin & Lincoln 2003), något vi i slutändan tycker väger över i valet av nyttjande och förbiseende.

Hur kan vi då säkerställa att vår undersökning mäter det vi avser att mäta och att det vi undersöker görs på ett tillförlitligt sätt? Innan intervjuerna genomfördes skickade vi ut ett informationsbrev som förklarade hur vi skulle gå tillväga, vad vi var intresserade att undersöka samt vilka respondenter vi sökte. Detta bidrog till att de respondenter vi sedan fick tag på alla var väl medvetna om undersökningen, dess syfte, samt vad de förväntades svara på. Vi har alltså undersökt vad vi påstår att vi från början ämnade undersöka. Genom att vi konstruerat en intervjuguide (se bilaga 2) med en tydlig struktur kan man enkelt följa de teman vi skapat och de grundläggande frågor vi valde att utgå från. Detta gör att replikerbarheten ökar, då detta material i sig inte undanhålls och blir tillgängligt för den som vill ta del av intervjuguiden. Full replikerbarhet är omöjligt att uppnå då man omöjligen kan låsa en viss social miljö (Bryman 2011, s.352). Den interna reliabiliteten har tillgodosetts genom de diskussioner som förts oss emellan om hur det vi hört och tagit del av ska tolkas. Framförallt var detta en viktig bit i kodningsprocessen och teoritillämpningen (ibid.).

3.5 Etiska överväganden

I samband med att vi skulle genomföra våra intervjuer tog vi del av de forskningsetiska riktlinjer som Vetenskapsrådet (2013) sammanställt. De fyra huvudkrav som krävs att man förhåller sig till är *informationskravet*, *samtyckeskravet*, *konfidentialitetskravet* och *nyttjandekravet* (ibid.).

Med dessa för ögonen konstruerade vi ett informationsbrev (se bilaga 1) som bifogades som ett bihang till de intervjufrågningar vi skickade ut via mejl. Intervjurespondenterna informerades här om studiens syfte, vilka vi var och hur intervjun skulle gå tillväga. Utöver detta såg vi till att tillgodose de fyra huvudkrav som nämns ovan.

Informationskravet följdes genom att respondenterna informerades om vad studien förväntades handla om, vilka våra syften var, vilken studieort vi kom ifrån och genom en kortare presentation av oss själva.

Samtyckeskravet tillgodosågs genom att vi meddelade respondenterna att deras medverkan i intervjun i högsta grad var frivillig och att de själva när som helst kunde be om att få avbryta eller pausa intervjun eller önska att vi stängde av vår inspelningsapparat.

Genom att berätta för respondenterna att deras utsagor under intervjun skulle anonymiseras i uppsatsen och på så vis inte kunna härledas tillbaka till varken individ eller arbetsplats kunde även *konfidentialitetskravet* anses vara uppfyllt. Vi meddelade även att det enbart var vi som skrev uppsatsen som skulle ta del av intervjumaterialet.

Slutligen informerade vi även om att deras utsagor enbart skulle användas till uppsatsen och dess syfte vilket är kravet för att *nyttjandekravet* ska uppfyllas.

I samband med att intervjuerna sedan genomfördes upprepades informationen muntligt för respondenterna, vilka sedan fick bekräfta att de var införstådda med förutsättningarna för intervjun.

3.6 Arbetsfördelning

Allt arbete med uppsatsen har genomförts gemensamt och tillsammans. Vissa mindre delar har först författats av en av oss, för att sedan läsas igenom och kompletteras av den andra. Den stora delen av uppsatsen har dock skrivits tillsammans, för att båda på så vis skulle vara lika insatta i processen och materialet. Vi har gjort hälften av intervjuerna och transkriptionerna var och sedan gemensamt kodat och arbetat med det färdiga materialet.

4. Teori

I följande kapitel ämnar vi förklara och resonera kring de teorier och perspektiv vi ansett vara adekvata som teoretisk grund att luta vår egen empiri mot. Nedan förklaras således organisationsteori, stigmatteori samt perspektiv på polisens handlingsutrymme. Deras relevans kopplas sedan till denna uppsats och dess syfte.

4.1 Organisationsteori

Organisationsteorin är ett perspektiv som vill underlätta förståelsen av organisationers arbetssätt, beslutstaganden och handlande. Att försöka förstå de bakomliggande orsakerna till varje beslut som tas och vad som legat till grund för just detta beslut är något som detta perspektiv försöker ge svar på (Bolman & Deal, 2012) och belyses genom följande citat: "Ett perspektiv är en mental modell - en uppsättning idéer och antaganden - som man bär med sig och som hjälper en att förstå och orientera sig i ett visst "territorium"" (ibid. s.34). Det forum vi vill förstå och orientera oss inom är den svenska Polisens organisatoriska territorium. Organisatoriska faktorer påverkar i mångt och mycket den svenska Polisens arbete, och även de enskilda polisernas arbetsinsatser, något som belyses av bland annat Stenmark (2005), Granér (2004) och Thunholm (2011). Då vi ämnar undersöka de svenska polisernas hanterande av LOB och alltså deras arbetsinsatser i dessa ärenden och deras val av handlande, kommer organisationsteorin användas i vår analytiska ansats för att kunna svara på de frågor vi valt att ställa. Organisationsteorin kan enligt Bolman & Deal (2012) delas in i 4 perspektiv. Det symboliska-, politiska-, strukturella och HR-perspektivet. Dessa perspektiv vill alla beskriva organisationernas, och i detta dess människors handlande och beslutande, utifrån olika förklaringsmodeller. Vårt fokus kommer läggas på det strukturella- och det politiska perspektivet eftersom dessa väl beskriver organisationers struktur och uppbyggnad såväl som de maktspel som föregår inom och mellan organisationer.

Bolman & Deal (2012) beskriver det strukturella perspektivet som förespråkare för en tydlighet i frågor som rör roller, rollfördelning och relationer. En organisations strukturer jämförs på ett talande sätt med ett djurs skelett och en byggnads stomme. Författarna målar därigenom upp en bild över hur strukturen både kan vara en begränsning och en förutsättning för ett fungerande arbete inom organisationer (ibid.). Att organisationen begränsar men samtidigt är en förutsättning för de individuella polisernas insatser, kan man alltså finna en närmare förklaring till med hjälp av detta perspektiv.

Det politiska perspektivet betraktar organisationer som politiska arenor bestående av massvis av individ- och gruppintressen. Att ha blivit insläppt i en social tillhörighet innebär vissa förpliktelser gentemot gruppen och kollektivt handlande blir i viss mån oundvikligt för att få stanna kvar (Johansson, 2008). Organisationer kan som en del i sin överlevnad tvingas ta strider för att säkerställa sin fortsatta existens (ibid.). Dessa konflikter främjar organisationen och driver den framåt. Konflikter varken kan eller bör undvikas, istället främjar de kreativitet och bidrar till att skapa bättre förutsättningar inom organisationen. Konflikterna leder ofta till maktkamper inom och mellan organisationer (Bolman & Deal, 2012.). Det politiska perspektivet ser på organisationer som koalitioner, där medlemmars gemensamma intressen gör att de tror att de kan åstadkomma mer tillsammans än de kan göra ifall de hade arbetet helt på egen hand (ibid.). Polisen som organisation har bevisligen en stark intern sammanhållning, som bidrar med en mängd fördelar i deras arbete (Stenmark, 2005, Granér, 2004) samtidigt som de ständigt utsätts för kritisk granskning av media, vilket leder till att de hela tiden måste motivera sina ställningstaganden och varför just denna myndighet behöver en större del av skattebetalarnas pengar. Det finns även inom den egna myndigheten uttalade arbetsuppgifter som anses mindre värdiga än andra (Granér & Knutsson, 2000) och arbete med särintressen inom den egna organisationen är inte ovanliga att jobba med då man tycker att exempelvis hierarkier eller omfördelning av makt mellan delar av organisationen är av stor vikt (Johansson, 2008). Dessa blir då en del i den maktkamp som utkämpas på deras inre politiska arena. Detta blir enligt den politiskt-organisatoriska teorin som presenteras, alltså av högt intresse för oss att ha med i vår analys, eftersom den kan bidra med djupare förståelse till varför organi-

sationens arbete bedrivs som det gör, och relationen till andra spelare på den politiska arenan, såsom exempelvis andra poliser och socialtjänsten.

4.2 Stigma

Termen "stigma" myntades i det antika Grekland och avsåg att beskriva personer med kroppsliga tecken som på olika sett ansågs påvisa olika nedsättande eller ovanliga drag i personens moraliska status (Goffman 2011, s.9). Under 60-talet omsattes begreppet till sociologiska teorier, vilka delvis härstammade från handikapprörelsen, men som kanske främst förknippas med Erving Goffmans arbete (Giddens & Sutton, 2014, s.168). Goffman menade att stigmatisering ledde till samhällelig diskriminering av de som drabbades och tog i sitt arbete parti för de som han ansåg tillhöra stigmatiserade grupper. Dessa grupper kunde genom sina synliga och avvikande drag klassificeras som "onormala" och ovärdiga i förhållande till de som passade bättre in i de normativa facken (Goffman 2011, s.10).

Stigmatemierna och dess förespråkare kopplade inledningsvis stigmatiseringen huvudsakligen till olika kroppsliga avvikelser (Giddens & Sutton 2014, s.169). Goffman beskriver exempelvis både personer som behövt amputera kroppsdelar och blinda individer som tillhörande av stigmatiserade grupper (Goffman, 2011 s.16 & 24). Efterhand har teorin även kommit att appliceras på gruppen utan synliga, men likaledes icke-normativa, avvikelser (Giddens & Sutton, 2011, s.169). Framförallt har stigmatiseringsteorierna applicerats på de homosexuellas utsatta situation i de heteronormativa kulturerna (ibid.).

Goffman (2011) delar upp sin stigmatemi i tre kategorier av människor. Den första han talar om beskriver tidigare nämnda kroppsliga avvikelser, vilka kan ses av blotta ögat och ofta leder till en snabb kategorisering av den förmodat stigmatiserade (Goffman 2011 s.12, Giddens & Sutton 2014 s.169). Sällan behövs det mer än ett första intryck för att snabbt kategorisera en annan persons egenskaper och sociala identitet - enbart utifrån personens fysiska drag (Goffman, 2011). Den andra kategorin beskriver den grupp individer som enligt Goffmans (2011) beskrivning har

“fläckar på den personliga karaktären”. I den här kategorin inräknas bland annat psykiska åkommor, arbetslöshet och alkoholism (ibid.). Den tredje artpen av stigma beskrivs som “stambetingad” och kan i tydligare mån anses vara bundet till en viss kultur, religion eller familj. Trots att anledningen till stigma enligt denna kategoriseringsmodell kan bero på en rad olika och varierande anledningar delar de samma utgångspunkt och konsekvens; den stigmatiserade avviker på ett sätt som inte kan anses vara önskvärt (ibid.)

Utifrån Goffmans kategoriseringsmodell av de tre artperna av stigmatiserade individer går det med lätthet att applicera den andra artpen, som inbegriper personer med avvikelser som på något vis anses ha med karaktären att göra (Goffman, 2011), på den grupp av människor vi ämnat kretsa vår studie kring. Visserligen är det omöjligt för oss att kategorisera alla de tiotusentals omhändertagna individerna till samma kategori, liksom det omöjliga går att tillskriva den LOB:ade en viss typ av egenskap eller personlighetsdrag, enbart utifrån det faktum att en LOB genomförts. Gruppens stora kvantitet och enorma variationer när det kommer till variabler som kön, ålder, problematik och anledning till att de blev omhändertagna är så pass bred att en samlad kategorisering av gruppen varken kan eller bör göras. Vad den stora gruppen däremot kan anses ha gemensamt är att de alla på ett eller annat vis blivit omhändertagna på grund av att de uppträtt berusade. Detta är en situation som kan uppfattas som skrämmande och ovan för en del, medan det för en annan enbart ett av många ingripande mot den egna personen. Detta motiverar också valet av stigmatologi som möjlig modell för att förklara den utsatthet en omhändertagen enligt LOB kan känna samt vad detta kan leda till.

4.3 Handlingsutrymme

Med sina teorier om den praktisknära samhällsarbetaren och sitt myntande av begreppet “gräsrotsbyråkrater” beskrev Michael Lipsky (2010) hur socialarbetare, poliser och andra yrkesgrupper som på en daglig basis i sin myndighetsroll kommer i kontakt med samhällsmedborgaren ofta har ett väsentligt handlingsutrymme och stor självständighet i sitt myndighetsutövande (Lipsky, 2010). Han menar dessutom att poliser

har en särskilt stor frihet i sitt arbete genom att de ofta kan ställa sig förhållandevis självständiga i förhållande till den styrande organisationens auktoritet. Detta kan innebära att polisen ofta kan tillskansa sig ett såpass stort handlingsutrymme att de själva i stor mån kan avgöra huruvida en person ska gripas eller inte, enbart beroende på sina egna tolkningar och bedömningar.

Polisyret är i teorin ett arbete förhållandevis strikt styrt av stark hierarki, tydlig befälsordning och ett regelverk format av lagar och interna regler. I verkligheten är det däremot så att enskilda polismän ofta har stor självständighet och rättigheter att fatta egna beslut utan att behöva konsultera någon från en högre befälsgrad (Knutsson & Granér 2001, s.91). För att ta ett eget beslut krävs det således ett eget handlande, men eftersom nästan alla människor som arbetar med sociala problem bildar sig en egen uppfattning om vad som är den grundade orsaker till problemen (Berglind, 1990), handlar alla således i situationen som uppstår på olika sätt. Det är ytterst få situationer som är standardiserade och rutinmässiga, något som leder till att nästan varje situation en polisman ställs inför är unik och olika den andra, och det blir alltså i slutändan polisens egen bedömning som avgör vilken åtgärd man vidtar (Granér & Knutsson, 2000). Handlingsutrymmet i den enskilda polisens arbete påverkas ändå till viss av organisationen, vilket stärks av följande citat: "Det är oundvikligt att polisiära beslut kan vara personligt färgade och påverkas av stämningar inom organisationen." (ibid. s.56).

Till skillnad från många andra yrkeskategorier drivs många poliser av viljan att bekämpa brottslingar och andra störare av ordningen snarare än de drivs av rättsverk och lagstiftningar, menar Knutsson och Granér (2001, s.91). Då kan det emellanåt också anses befogat att bortse från dessa lagar och regler för att lyckas med sin ambition. Målet helgar alltså medlen (ibid.). De beskriver således en tydlig diskrepans mellan lagstiftning och det praktiska arbetet och förklarar därigenom också svårigheten att bedriva effektivt polisarbete samtidigt som de förväntas följa de lagar och regler som finns. Den frihet som tas innebär alltså oundvikligen att ett lagbrott eller en fel-

aktig lagtillämpning ibland “tvingas” utföras, vilket ofta anses accepterat av de övriga i kåren (ibid.).

Den stora handlingsfriheten kan också innebära att polisen ställs inför situationer där de har möjlighet att själv välja mellan olika lagstiftningar och regelverk för att själva kunna styra den efterföljande åtgärden eller insatsen åt det håll de själva anser passa bäst (ibid.). Ett sådant exempel kan vara det svåra valet en polis ställs inför i situationer där en individ uppträder så pass berusat att de riskerar utsätta sig själv eller andra för fara eller betar sig utåtagerande eller våldsamt.

5. Empiri & Analys

I den här delen av arbetet kommer vi analysera det empiriska material vi fogar över - 9 transkriberade intervjuer med poliser och socialtjänstearbetare. Dessa kommer analyseras med hjälp av de teorier vi valt och tidigare presenterat - organisationsteori, stigma och handlingsutrymme. Vi kommer även att ta till hjälp den tidigare forskning som presenterats för att göra analysen så fullständig som möjligt. Analysen kommer hjälpa oss att finna svar på de centrala frågor vi valt att ställa, vilka är följande:

- Hur yttrar sig och fungerar samverkan mellan socialtjänsten och Polisen efter att ett LOB genomförts?
- Vilka konsekvenser riskerar ett LOB att leda till för den som omhändertags?
- Vad leder en eventuell diskrepans mellan lagstiftare och -tillämpare till för de som arbetar praktiskt med lagen?

Teori och analys kommer integreras redan från start för att man ska läsare ska slippa få dessa återupprepade (Jacobsson et al, 2014). Vill man få mer information, samt motiv till val av dessa, rekommenderar vi att man går tillbaka till kapitel ”4. Teori” där detta förklaras utförligt.

Våra respondenter kommer benämnas med siffror för att urskiljas, men utan att man för den delen ska kunna avslöja deras egentliga identitet. Poliserna kommer benämnas som Polis 1-7, t.ex. ”Polis 1 menar att...” eller ”exempelcitatt” (Polis 1). Socialtjänstearbetarna kommer även dessa benämnas på samma sätt och av samma anledning. De benämns i texten som: ”Soc. 1” och ”Soc. 2”, t.ex. ”Soc. 1 menar att...” eller ”exempelcitatt” (Soc. 1).

Vårt material är inte tillräckligt stort för att man varken ska eller bör dra några generella slutsatser. Vi vill poängtera att det som sägs enbart är de intervjuades individuella åsikter. Deras utsagor ska inte ses som representerande för hela den svenska Polismyndigheten eller socialtjänsten.

5.1 Hur yttrar sig och fungerar samverkan mellan socialtjänsten och Polisen efter att ett LOB genomförts?

Samarbetet mellan Polisen och socialtjänsten i LOB-ärenden är en av de frågor vi har valt att söka svar på. Enligt Hörnemalm (2008) används ordet samverkan för att organisationer vill spegla ett sken av öppenhet, hängivenhet och anpassningsförmåga till en ständigt föränderlig omgivning. Samverkan bör vara en process som innebär att de involverade aktörerna arbetar kring individen, samt dennes behov och problematik. Detta uppnås genom att avstånden mellan myndigheterna minskar vilket i sin tur leder till en högre grad av flexibilitet och en större individuell fokusering. För att detta ska fungera krävs det att de inblandade parterna har en vilja och en drivkraft att genomföra ett framgångsrikt samverkansarbete (ibid.). Det krävs alltså att både Polisen och socialtjänsten delar dessa gemensamma visioner om vad ett framgångsrikt samarbete innebär och kanske framför allt att man har en gemensam syn på brukaren och vad som skall göras för att dennes behov skall tillgodoses. Utifrån de intervjuer vi genomfört presenteras en bild av att samarbetet som inte alltid överensstämmer med den optimala bild Hörnmalm (2008) beskriver.

“Ja, om det nu var så att socialtjänsten kunde få någonting gjort någon gång så skulle det varit positivt.” (Polis 6)

“Ja, det är roligt att den här intervjun är nu för bara i veckan så har jag ju ringt till socialen två gånger angående två killar som varit inne hos oss såhär 15-20 gånger bara i år och då tänker jag; gör ni verkligen ingenting åt dem här personerna? Så jag har både skickat iväg allting och ringt socialen för vi har ju två stycken från socialen som jobbar ute hos oss ute på arresten. Så jag har fångat upp dem och bett dem skriva anmälan på att det måste bli ett LVM på dem här snart, för att de mår så jäkla risigt, men det är väl lite tråkigt för de jobbar väl efter så gott de kan, men ibland önskar man väl att de inte skulle gå 20 gånger innan det händer någonting. Utan att man ser på problematiken innan.” (Polis 2)

Även socialtjänsten påpekar att samverkansarbetet med Polisen har vissa hinder och begränsningar. De beskriver bland annat att polisernas rapporteringar tidvis är svåra att förstå och hur det blir ett problem när ärendet ska tas vidare från deras sida. Efter att polisen har gjort ett omhändertagande ska kontakt tas med socialnämnden i den kommun där den omhändertagna har sin hemvist (Thunholm, 2011). Något som även beskrivs i Polislagens § 3 som lyder: "Särskilt åligger det därvid polisen att fortlöpande samarbeta med myndigheterna inom socialtjänsten och snarast underrätta dessa om förhållanden som bör föranleda någon åtgärd av dem". Detta kan bland annat ske genom att polisen skickar en del av det så kallade "omhändertagandebladet" till den berörda socialnämnden (Thunholm, 2011.). Enligt de poliser och socialtjänstearbetare som vi intervjuat informerar det här bladet om vilken berusning den omhändertagna haft vid ingripandet, hur han uppträtt och var någonstans ingripandet skett.

"En del av det här omhändertagandebladet, som vi skriver när vi omhändertar någon, en del av det ska fyllas i och då är inte alla uppgifter i, men det... vi har en underrättelseskyldighet till sociala myndigheter i kommunen och den får ju de via det här separata pappret." (Polis 1)

"Jag gör ju min dokumentation på ett säkert sätt och fyller i den här LOB-blanketten om platsen, händelsen och så vidare. Och sen går jag in och rapporterar till det vakthavande befälet, som då ser till att... jag tror det är sistasidan som går till soc som information." (Polis 3)

Flera av de intervjuade har den åsikten att samverkansarbetet är för knapphändig om ens ibland existerande över huvud taget. De vittnar även om situationer där informationen varit ofullständig och bristfällig.

"Sen tycker jag faktiskt också att det är viktigt vad polisen skriver förutom att de är tagna för LOB så kan de ibland skriva vart de var

tagna, om de var aggressiva eller hur de betedde sig och det tycker jag faktiskt är viktig information att de skriver lite mer än bara LOB och vart de var tagna och så, det tycker jag kan vara värdefull information när man ska träffa en person.” (Soc. 1)

På frågan om samverkan med Polisen och om anmälan är detaljerad svarade Soc. 1 följande:

“Ibland är den det, ja de senaste har faktiskt vara ganska detaljerade men oftast så är det så att person kan agera på något speciellt sätt så de tycker det är viktigt att skriva det då. Det är klart ibland kan man ju undra vad de skriver och vad de menar, nu senast var det någon parentes: "Hund i buren". Ja, men alltså vad betyder det då? Har den här personen haft med sig en hund och att den satt i en bur eller? Ja alltså såklart, då skulle man nästan vilja ringa och fråga vad de menar med det.” (Soc. 1)

En del poliser talar i sin tur om att återkopplingen och avsaknaden av en fortsatt samverkan mellan myndigheterna inte finns. De beskriver en brist på dialog där återkopplingen ofta är obefintlig. Polisen för istället en envägs kommunikation, där informationsflödet enbart kommer från deras sida.

“Jag har aldrig upplevt någon form av återkoppling.” (Polis 5)

“Jag kan ge er envägs kommunikation från oss. Vi informerar om vad vi har gjort till dem och ibland så kan de ju utföra sån där LVM-beslut om vård eller sådär och då får vi ju utföra handräckningsuppdrag åt dem. Men information från deras sida till oss den är obefintlig. Dem är väldigt försiktiga med sekretess.” (Polis 6)

Mycket kritik riktas mot en samverkan som inte fungerar, men det finns även en andra sida av myntet. Flera av de intervjuade är jämfört med tidigare presenterade citat nöjda med stora delar av samverkansarbetet mellan de två myndigheterna. Personlig kontakt och relation betonas av flera som viktiga skäl till att det fungerar.

“Nja, alltså det är ju jättebra att de socialarbetarna som jobbar ute hos oss att dem finns. För där kan man få direktkontakten, det är alltid lättare att ha en personlig kontakt, man känner till varandra, att kunna prata med dem. Så det är nog en bra början på att det ska bli ett bättre samarbete, att de finns där ute.” (Polis 2)

“Ja, det fungerar väldigt bra med socialtjänsten i såväl X som Y kommun där jag är närpolischef i. Tidigare har vi också haft en oerhört bra samverkan med Z kommun i form av att då hade man en tillnyktringsenhet som man bedrev under en 6-årsperiod, men man la man ner 2009 tyvärr.” (Polis 4)

“Ja alltså ibland så kan jag väl säga att vi har ett bra samarbete mellan lokala polisen när de väl finns här om vi säger så, men det är inte alltid att de finns här.” (Soc. 1)

Som vi kan se finns det alltså de som tycker att samverkan mellan de både myndigheterna fungerar bra och de som anser det motsatta, att det inte fungerar så bra. Det går inte att säga att någon av dessa varken har rätt eller fel. Bara för att det är på ett visst sätt på en specifik plats enligt en viss person, behöver det inte vara likadant på alla andra, något vi återigen kan urskilja i de citat som presenteras ovan. Polisen är uppdelad i 21 polismyndigheter som alla har ansvar för verksamheten i sitt län (SOU 2012:13). Dessa polismyndigheter har alla egna sätt att bedriva delar av sitt arbete på som kan skilja sig från andra distrikt (ibid.), något som även media uppmärksammat (SvD, 2008). På samma sätt saknas fasta regler och riktlinjer för hur socialtjänsten i de olika kommunerna förväntas hantera de LOB-ärenden som kommer in. Vissa

kommuner väljer exempelvis att enbart följa upp de ärenden som inbegriper barn och unga under 18 år och tar då kontakt med vårdnadshavare för att sammankalla ett möte, medan andra socialtjänster kan välja att inte följa upp ärendet över huvud taget (Thunholm, 2011). De variationer i hanterandet som beskrivs går också att känna igen i de bilder som de båda socialsekreterarna som vi intervjuat presenterar. Den ena kommunen kallar alla, oavsett ålder, till möte, medan den andra lägger ett betydligt större fokus på de som är under 20 år och de som har barn.

Då det saknas fasta och nationellt enhetliga riktlinjer för hur just den här typen av ärenden ska hanteras, kan det självklart tänkas att det då även blir svårt att sammanställa regler för hur ett framgångsrikt samverkansarbete bör bedrivas. Denna slutsats verkar även Polisen själva ha kommit till insikt med då det tidvis förts en diskussion om att centralisera de 21 polismyndigheterna till en enda övergripande myndighet med ett ansvar som sträcker sig över hela nationen, något som numera är på gång och som ska vara klart den 1 januari 2015 (SOU 2012:13). De varierande och emellanåt icke-existerande samverkansmetoderna som beskrivs i våra intervjuer ämnar vi här finna orsakssamband och förklaringar till och presentera med hjälp av organisations-teori och yrkeskultur.

Enligt organisationsteorin kan en förklaring till den icke-existerande samverkan vara det som Schein (2004) förklarar: Att alla organisationer har förutbestämda förgivet-tagna sätt att vara och agera. Inte bara mot de inom den egna organisationen, utan även mot externa samarbetspartners, såsom i relationen mellan socialtjänsten och Polisen (ibid.). Då poliserna och socialtjänsten i de utsagor som var negativa inte verkade ha en särskilt öppen eller kommunikativ relation kommer alltså de förutfattade meningar som existerat sedan länge bara reproduceras, t.ex. att den andre inte får någonting gjort. Detta bidrar till den onda cirkeln återigen sluts och missnöjet lever vidare. Konflikter är väl behövande enligt det politiska perspektivet för att driva organisationer framåt, men utifrån vad Bolman & Deal (2005) menar att för att detta ska vara främjande för en organisation, så är ett av kraven för att det ska fungera att det finns en handlingsplan för hur konflikterna ska hanteras (ibid.). Om en sådan inte

existerar, som i fallen med missnöjet mellan de båda myndigheterna, kommer alltså dessa konflikter inte att vara varken givande, utvecklande eller positiva för det fortsatta samarbetet mellan dessa organisationer.

I de fall där det fanns ett gott samarbete kan man se att kommunikation och personlig kontakt funnits som gemensamma faktorer. Enligt det politiska perspektivet kan man förklara den här goda kommunikationen och den personliga kontaktens fortlevnad delvis med att de båda organisationerna vinner på att ha just detta, en god samverkan. Då både Polisen och socialtjänsten förväntas ha som huvudsakliga mål att hjälpa människor så vill de även spegla detta till samhället för att legitimera sin fortsatta existens, att just de är en nödvändig myndighet för detta mål ska uppnås. Även Hörnemalm (2008) påvisar de fördelar som finns med organisatorisk samverkan, där de anses vara ett effektivt sätt att utnyttja de samhällsresurser vi besitter, men även att de är moraliskt riktiga. Om detta visar sig fungera för att ge den omhändertagna bättre vård och omsorgsmöjligheter i just dessa kommuner blir det vinst för alla inblandade parter och ingen skulle i det läget tjäna på att avsluta samverksarbete. Vad som kan vara förklaringen till dessa regionala skillnader, varför det fungerar i den ena regionen men inte den andra, går inte att finna några generella svar på. Däremot ger de intressanta svar för de arbetsplatser och de yrkesverksamma vi undersökt.

Bolman & Deal (2012, s.82) beskriver hur samarbetande organisationer riskerar att enbart sträva efter att nå sina egna uppsatta mål, varpå man lätt bortser från övriga involverade parter mål och den gemensamma planeringen. Fenomenet benämns av författarna som *suboptimering*, och riskerar att innebära att den samlade prestationen försämras och insatserna fragmentiseras (ibid.). Ett sådant scenario skulle kunna vara applicerbart på de tillfällen då respondenterna uttrycker en förvirring kring hur den andra myndigheten hanterar LOB-ärenden. En del poliser som vi intervjuat beskriver det som att det emellanåt kan ta uppemot 30-40 LOB-anmälningar innan en viss persons missbruksproblematik blir uppmärksammas och lägger en del skulden för detta på den involverade kommunens socialtjänst. På ett liknande sätt beskriver en av socialsekreterarna att det är svårt att tolka vad vissa polisen vill ha sagt med vaga och

svårtolkade omhändertagandeblad. En del av förklaringen kan ligga i att de olika myndigheterna sätter upp olika mål för vad en LOB ska innebära för den omhändertagna. Thunholm (2011) talar i sin avhandling om hur Polisens primära uppgifter består av att upprätthålla allmän ordning och säkerhet genom att förebygga och beivra brottsliga handlingar. Det är utöver detta som de även tilldelats andra serviceinriktade uppgifter som bland annat inbegriper hanterandet av LOB-ärenden. Enligt Thunholm (2011) är det dock det brottsbekämpande arbetet som anses vara det viktigaste internt inom Polisen (ibid, s.54). En slutsats som även Granér (2004) kommer fram till. Samma övergripande mål för verksamheten kan knappast appliceras på socialtjänstens arbete, som snarare handlar om att se till den enskilda klientens behov och problematik utifrån ett vidare vårdperspektiv (Socialstyrelsen, 2014). Kanske kan de här olika interna målsättningarna leda till att Polisen har svårt att sätta sig in i socialtjänstens arbetssätt och därmed också vice versa. Trots att de både myndigheterna har samma övergripande mål och intentioner om att hjälpa den omhändertagna kan deras olika synsätt på vilken väg som är bäst för att nå målet innebära att kunskapen om och förståelsen för den andres arbete blir begränsat.

Amir och Auslander (2003) sätt att se på problemet som ger oss en annan förklaringsmodell till när samverkan fungerar och vad detta kan bero på. Enligt denna blir samverkan bäst fungerande när de olika inblandade sidorna har olika hierarkisk status som gör att den ene delvis blir underkastad den andre. Den här situationen kan mycket väl uppstå i samverkan mellan exempelvis Polis, rättsväsende och socialtjänsten, där den siste anses ha en lägre position än de två andre, vilket i sin tur leder till en given rangordning de tre emellan. Om detta skulle vara en förklaring kan det beskriva varför samverkan fungerade så bra i ett av de områden vi undersökt. Här var nämligen den som tog den huvudsakliga och personliga kontakten med socialtjänsten nämligen en av de högst uppsatta cheferna. Hans hierarkiskt höga position (poliskommissarie) och användandet av denna för att driva igenom att de omhändertagna skulle få insatser av socialtjänsten, kan i den meningen ha varit positivt för samverkan och en av förklaringsmodellerna till varför denna kommun hade en väl fungerande samverkan mellan Polis och socialtjänst i LOB-ärenden.

“Personlig kontakt och relation som jag har med de flesta på grund utav min ställning (poliskommissarie) naturligtvis här då och den goda samverkan som vi har i kommunen mellan företräddelsevis i det här fallet då socialtjänsten och polismyndigheten.” (Polis 4)

5.2 Vilka konsekvenser riskerar ett LOB att leda till för den som omhändertags?

Som vi kunde konstatera i vår inledning, genomfördes det under år 2013 över 100 000 anmälningar enligt LOB (Transportstyrelsen, 2014). Men vad innebär det att bli omhändertagen enligt LOB, vad sker vid ingripandet och vad händer efteråt? Utifrån de intervjuer vi genomfört och det forskningsmaterial vi tagit del av kan ett omhändertagande leda till en rad olika konsekvenser för den enskilde, dels vid själva ingripandet och den efterföljande placeringen, dels ur ett längre perspektiv och i kontakten med olika berörda myndigheter.

Det finns många olika valmöjligheter för poliserna vid ett omhändertagande. Placering i tillnyktringscell, på tillnyktringsenhet, sjukhus eller i hemmet är de huvudsakliga alternativen polisen har att välja mellan enligt de vi intervjuat. I tillnyktringscell kan man få sitta upp till 8 timmar i ett rum med en plastmadrass, medan man på sjukhus får en mer medicinsk tillsyn. Valet av placering leder alltså till vida olika upplevelser för den omhändertagna. Poliserna beskriver tillnyktringsenheten som ett ställe där den omhändertagne kan bli placerad i de fall då denne inte uppträder utåtageraden, våldsamt eller aggressivt. Där finns en viss medicinsk tillsyn, möjlighet att vila en stund, dricka vatten och kaffe och sedan lämna man känner sig redo. Nackdelen med det här alternativet är att personalen inte har möjlighet att kvarhålla personen på stället, vilket i praktiken emellanåt innebär att den omhändertagna kan kliva in över tröskeln enbart för att i nästa sekund lämna igen. I tillnyktringscellen är tillvaron mer spartansk, och tillvaron består av en plastmadrass på golvet och tillsyn varje kvart, inte mycket mer än så. Här är tanken att man ska sova ruset av sig och efter ungefär 8 timmar är man åter ute i det fria. Placering i hemmet övervägs enligt en av de tillta-

lade poliserna främst i fall med ungdomar, då man fått kontakt med föräldrarna och dessa är nyktra. Placering på sjukhus görs nästan enbart i de fall där den omhändertagna är i behov av akut vård, är skadad eller kräver ständig medicinsk tillsyn.

“Så alla som omhändertas enligt LOB som då på något sätt måste tas omhand av polis hamnar hos oss, eller hamnar hos mig (tillnyktringscell). Annars har vi ju tillnyktringsenheten också som är då sjukhuset som man kör så att säga lugna LOB:ar, bara vanliga sovande fyllor dit som kan bete sig. Är de på nått sätt så att de inte vill ha dem där för att de är stökiga eller nått så körs dem ner till oss då.” (Polis 2)

Följande citat belyser vilka konsekvenser ett LOB kan ha för den som blivit omhändertagen. Det finns inga lagar som reglerar att allt eller något av detta behöver ske för den som blivit LOB:ad, utan dessa är enbart möjliga följder som tillämpas i olika utsträckning och på olika sätt. Avgörande faktorer för placering kan exempelvis vara hur många gånger du har blivit omhändertagen eller hur du mår.

“Vi brukar vara väldigt generös om man säger så, vi brukar erbjuda dem här om de vill transporteras upp till *akutpsyk* till och börja med och få hjälp eller någon annan form av hjälp.” (Polis 4)

”Många... en del i alla fall, kan ju faktiskt komma fram till att det finns ett missbruk med i bilden och man erkänner det. Vid några tillfällen har jag faktiskt skjutsat de ner till *beroendeenheten* för vidare sluss. De fallen hoppas man ju på att det kan hjälpa.” (Polis 5)

“Sen vet man ju också att, Transportstyrelsen tittar ju också på informationen om våra LOB:ar. Så har man för många under en tid, ja då kan det ju faktiskt bli så att man blir intagen för eventuell provtagning för att kolla om du är en säkerhetsrisk med ditt *körkort*. Och när man väl kommer till det steget, då är det en sådär livsviktig grej att få

köra bil. Då tror jag att det kan bli en väckarklocka för väldigt många också.” (Polis 5)

“Och för vår del här uppe i Norrland så är ju vapenintresset och jägar-
na rädda om sina *jaktvapen* och det kan ju vara så att det är någon som
står på tur för att få licens vilket den kanske sett fram emot. Men då
blir det ju så att man överväger om den här personen är lämplig och då
får han kanske vänta ett tag.” (Polis 1)

“Någon kanske vi lyckas få in i någon *behandling* eller få till något
samtal med de flesta de som vi skickar ut, de över 20 som inte har
barn där är det väldigt sällan. Idag faktiskt var det en som hade hört av
sig och sagt att han ville komma på samtal.” (Soc. 2)

”Om vi upplever att en person har ett alkoholmissbruk eller utsätter
sig själv för allvarlig fara i någon form då, då har vi en *underrättelse-
skyldighet* enligt LVM § 7, så där fångas ju de upp.” (Polis 1)

Som framgår av citaten kan ett omhändertagande innebära att livssituationen föränd-
ras på flera olika plan för den som LOB:ats. En del av de här konsekvenserna drabbar
som sagt enbart viss del av befolkningen eller den som blivit omhändertagen ett visst
antal gånger. En vapenlicens dras i regel inte in vid enbart ett (1) ingripande, däremot
kan det ställa till bekymmer för den som hoppas på att skaffa sig en i framtiden
(Thunholm, 2011, s.38). Ett liknande resonemang förs när det gäller körkortstill-
stånd. Redan vid ett (1) ingripande kan det bli svårare att få ett körkortstillstånd be-
viljat. Däremot krävs det flertalet omhändertaganden under en kortare tidsperiod för
att bli av med det körkort du redan har. Det finns inga bestämda riktlinjer om detta,
utan varje enskilt ärende bedöms individuellt. Som tidigare påvisats finns det heller
inga nationellt fastslagna riktlinjer för hur man från socialtjänsten ska arbeta med
ärendena med följderna att de hanteras olika och att insatserna varierar beroende på var
du har din hemvist (ibid.).

Utifrån respondenternas utsagor gick det att urskönja stora variationer i tron om vad ett ingripande i slutändan leder till för den omhändertagna. Vissa poliser trodde inte att ingripandet ledde till några vidare konsekvenser eller ageranden från socialtjänstens sida och hänvisade då ofta till att de snabbt återsåg samma personer, i samma skick som vid ingripandet och i liknande sammanhang efter att de LOB:ats.

”Och så finns det ju dem som säger typ: ”Vi ses snart igen”.” (Polis 2)

”Men en del skiter ju i det. De har en dålig attityd till polisen i grunden, och har det även i denna situation.” (Polis 7)

“Nej, alltså i ärlighetens namn tycker jag att, jag vet inte vad jag tycker, det ger inte så mycket de här LOB:arna.” (Soc. 2)

”Ibland lyckas man förklara för dem och ibland gör man inte det och då går de ju hem och är irriterade över det och är frustrerade och så vidare.” (Polis 1)

“Ja, vissa är väl ångerfulla, medan för andra är det bara en vanesak. Typ bara går ut och så går man ner på systembolaget och så fortsätter man.” (Polis 6)

Andra presenterar en större tilltro till den omhändertagna och till de myndigheter som tar ärendet vidare.

”För oftast så blir det nog ett ”wake-up-call” hoppas jag.” (Polis 2)

”Och det är mer än en som då får en ”aha”-upplevelse av sitt beteende, det måste jag säga. Och jag tror att det kan ha en effekt också åt-

minstone för de som har ett missbruk om att de har druckit för mycket att det blev ett väldigt märkligt beteende.” (Polis 3)

”Många... en del i alla fall, kan ju faktiskt komma fram till att det finns ett missbruk med i bilden och man erkänner det. Vid några tillfällen har jag faktiskt skjutsat de ner till beroendeenheten för vidare sluss. De fallen hoppas man ju på att det kan hjälpa.” (Polis 5)

“Den är väldigt bra, och anledningen till det är att det är ju en vårdlag och jag tror att det är såhär va, att det är otroligt viktigt att vi tänker så allihopa, det är en vårdlag, det är otroligt viktigt att vi tillämpar den och att vi underrättar socialtjänsten i samband med det här omhändertagandet. För det har ju ett syfte, det är ju ett hjälpande syfte.” (Polis 4)

Flera påpekade att de trodde att hotet om indraget körkort kunde fungera motiverande för den omhändertagna till att förändra sin livssituation.

”Då tror jag att det kan bli en väckarklocka för väldigt många också.”
(Polis 5)

Att bli omhändertagen kan alltså innebära både direkta och efterföljande åtgärder från samhällets sida och den analys vi gör är enbart baserad på de utsagor vi fått ta del av i våra intervjuer. Dessa är tolkningar av vad poliserna och socialsekreterarna tror och tycker att det innebär att tillhöra den stigmatiserade grupp vi tidigare beskriver.

Många av de som blir omhändertagna blir det upprepade gånger, något vi kan se i det material vi fått ta del av via Transportstyrelsen (2014), och som överensstämmer med uttalanden från några av de poliser vi intervjuat.

“Ja men det beror väl lite på, de här personerna som man har flera gånger är oftast “*A-lagare*”, eller hur man ska säga. Dem får man ju en viss relation till, dem känner igen en och du känner igen dem.” (Polis 2)

“Ja, generellt är det inte så många som blir LOB:ade flertalet gånger i rad, utan då handlar det om en mer omfattande missbruksproblematik som pågått under en längre tidsperiod. Vi pratar ju, vad ska man säga, om de som ”*sitter på bänken på torget*” om nu uttrycker sig på ett allmänt sätt.” (Polis 3)

“Många av våra så att säga ”*A-lagarna*”, *missbrukarna*, som kanske blir omhändertagna väldigt ofta.” (Polis 5)

“Men det är oftare för de här *kronikerna* som vi använder oss av LVM § 6 och i vissa fall då också att vi omhändertar dem omedelbart enligt § 13.” (Polis 5)

Att termer som “A-lagare”, “parkbänksnötare” och “missbrukare” används kan delvis förklaras med hjälp av Goffmans (2011) stigmatologi. Vi vill påpeka att vi inte tror att dessa termer används av polisen och socialtjänsten för att varken nedvärdera eller klandra de som åsyftades och vi tror inte att det är begrepp som enbart används av dessa yrkesgrupper för att förklara en i det svenska samhället missgynnad grupp människor. Däremot kan begreppen tolkas som kategoriserande och uppmålande av bilden av dessa personer som avvikande i förhållande till såväl allmänheten som till den övriga gruppen av LOB-omhändertagna. Såväl polisernas som socialsekreterarnas utsagor berättar också att den här gruppen av utsatta människor hanteras annorlunda i förhållande till de som kan betraktas som engångsomhändertaganden. Eftersom poliserna ofta har en relation till de personer de omhändertar på en mer frekvent basis menar de att dessa hanteras mer rutinmässigt och vardagligt. Att de till och med benämns som “kroniker” tyder också på att förhoppningen om att hjälpa

personen i fråga är att anse som låg. En del av utsagorna avslöjar också att samma syn på omhändertagandet tycks delas av den omhändertagna, som även de kan betrakta det som sker som en rutin och som någonting poänglöst att lägga en större vikt vid. En person som tidigare betraktat sig själv stå på de "normalas" sida i förhållande till den gruppen som anses vara avvikande har enligt Goffman (2011, s.48) betydligt lättare att se det misskrediterande förhållandet mellan de två grupperna än någon som lider av det som Goffman (2011) benämner som ett "medfött" stigma. Således kan det tänkas att de flesta av de som själva anser sig tillhöra den avvikande grupp som blivit LOB:ad flertalet gånger ser på sin egen situation på samma sätt som de "normala" gör då de själva en gång i tiden tillhört just denna grupp. Utifrån ett sådant perspektiv är det tänkbart att personer som poliser och övrig allmänhet kategoriserar till att tillhöra den här gruppen ser på situationen på ett liknande sätt och således placerar sig själva bland de stigmatiserade. Vilket i sin tur skulle kunna förstärka känslan av att man själv befinner sig i ens utsatt situation. Att då bete sig som vad man anser är en "A-lagare" legitimeras av individen, vilket i sin tur skulle kunna leda till ytterligare omhändertaganden. Den onda cirkeln blir på så vis ett faktum.

En person som befinner sig på fel plats vid fel tillfälle, kan enligt Giddens & Sutton (2014) bli stigmatiserade enbart på grund av detta. Om jag alltså befinner mig på "A-lagarbänken", innebär det då att jag här har större risk för att bli omhändertagen här än om jag sitter på en fin restaurang? Enligt stigmateteorin kan detta stämma, men den bild vi har fått visar delvis på något annat. Det som avgör om jag blir omhändertagen ska beror på om rekvisiten är uppfyllda. Det är något som alla påpekat och varit noggranna att poängtera. Trots att dessa är godtyckliga är de ändå dessa man huvudsakligen utgår ifrån. Men det kan även vara så att stigmat påverkar om ett omhändertagande bör ske eller inte, eftersom de som konstaterat har ett brett handlingsutrymme att röra sig inom. En "A-lagare" kanske bedöms inte kunna ta hand om sig själv i ett tidigare skede än en person som för polisen tidigare är okänd.

Stigmat kan i den här situationen leda till en misskreditering av denna grupp jämfört med andra samhällsmedborgare. Att samma personer återkommer flera gånger kan

alltså till viss del bero på att polisen har en stigmatiserad bild av "A-lagaren". De ingripanden som sker bör alltså enligt denna teori till viss del kunna påverka de ingripanden som poliserna gör utifrån att de har en stigmatiserad bild av den som omhändertags. Men att skylla hela förklaringen på detta tror vi är felaktigt, något som vissa av de artiklar vi hänvisat till i inledningen vill ge ett sken av.

Att polisen har en stigmatiserad bild av den omhändertagne behöver alltså utifrån tidigare resonemang inte vara något negativt eller nödvändigtvis misskrediterande, om deras huvudsakliga vilja är att vårda och hjälpa. Men det kräver att rätt resurser och en god samverkan finns i det distrikt där omhändertagandet sker. Det kan med andra ord alltså även finnas en fördel med att ha en bild av hur en viss person tidigare upplevts och av att denne har ett problem som sträcker sig en tid tillbaka eftersom ett ingripande kan leda till att den omhändertagne faktiskt kan få hjälp.

5.3 Vad leder en eventuell diskrepans mellan lagstiftare och -tillämpare till för de som arbetar praktiskt med lagen?

Många av de poliser vi har intervjuat berättar om de problem som medföljer med att tillämpningen av LOB kan vara både otydlig och godtycklig. Detta påstående styrks av Patrik Thunholm (2011) som i sin avhandling framhäver lagstiftningen som tveksam ur en rättsäkerhetssynpunkt, just med hänvisning till att den framstår som godtycklig och förser poliserna med ett för stort tolkningsutrymme.

Det påpekas även av de vi intervjuat att lagen kräver tolkningar och att det vid varje enskild situation ska göras en förmansprövning av tjänstgörande befäl, som i sin tur ska avgöra om omhändertagandet ska bestå eller inte. För att ett omhändertagande ska ske krävs det först att alla rekvisit är uppfyllda (se kapitlet "1.4 Kort om LOB" för dessa). För att ett omhändertagande ska fullgöras krävs alltså att både den polis som gör det faktiska och direkta ingripandet, samt det befäl som gör förmansprövningen, ska tolka rekvisiten på så vis att omhändertagandet är rättsäkert och korrekt genomfört. Att lagen inte skulle vara godtycklig var något man eftersträvade och nå-

got som diskuterades redan i förarbetena. Man ville undvika att lagen skulle sträcka sig till att användas till mer än det primära syftet, nämligen att vårda (Thunholm 2011, s.17). Samtidigt påpekade man att då det är poliser som gör ingripandena så bör dessa inte knytas till om det föreligger vårdbehov eller inte, då de har svårare att avgöra om ett sådant finns, än när det kommer till bedömningar om ett ordningsstörande (ibid.). Ändå är det utifrån vårdbehovet som polisen tvingas avgöra huruvida ett omhändertagande är befogat eller inte, trots att man redan i förarbetena betvivlade att de besitter de kunskaper eller den kompetens som krävs för att kunna göra rätt val.

Trots detta vitnar både de ingripande poliserna och de förmansprövande befälen om att de tvingas göra en rad olika val som alla kräver ett eget tolkande av lagstiftningen och de rekvisit som krävs för ett omhändertagande, vilket följande citat belyser:

"När polispatrull kommer in med den omhändertagne i arrestavdelningen så ska ett befäl göra en prövning om huruvida omhändertagandet skall bestå eller om personen ska frigges eller överföras till annan vård eller placeras i arrestcell i polishus." (Polis 4)

"Om någon är väldigt berusad så gör man ju också någon bedömning där att vissa kör man ju till sjukhus istället." (Polis 7)

"Men det är ju liksom, man kan ju ha bestämt sig att ”nej, det här är ju ett fall för tillnyktringsenheten” men under vägens gång så börjar han bli tyken och börjar bråka och då får man ju omprioritera liksom. “
(Polis 2)

Även i frågan om LOB ska betraktas som en vårdlag eller strafflag går meningarna isär. De flesta poliser är eniga om att det är en vårdlag och att den bör betraktas som en sådan. Däremot tror flera att den omhändertagna knappast delar den åsikten, utan snarare ser på tillämpningen och dess konsekvenser som ett straff.

"Den är väldigt bra, och anledningen till det är att det är ju en vårdandelag och jag tror att det är otroligt viktigt att vi tänker så allihopa, det är en vårdlag." (Polis 4)

"Ja den, vi ser den som en vårdlag men individen kan nog känna det som ett straff tror jag." (Polis 6)

"I regel kan man ju säga såhär: det är ju inte förbjudet att vara påverkad av alkohol även om man fått i sig för mycket utan det är ju snarare av ett vårdintresse som man omhändertar den här." (Polis 1)

"Det känns inte som att det blir så mycket vård, utan mest förvaring." (Polis 6)

Samtidigt som flera poliser målar upp en bild av att åsikterna skiljer sig åt mellan den ingripande polisen och den som omhändertas, finns det de som anser att då tillämpningen av lagen och de följder som riskerar att drabba den enskilde ser ut som de gör, borde detta innebära att den bör betraktas som en strafflag. De hänvisar då till att de är tveksamma till om omhändertagandet faktiskt leder till bättring för den som drabbas, men även till det faktum att den direkta konsekvensen av att bli omhändertagen ofta innebär att man blir placerad i en cell. En sådan konsekvens kan, menar de, föra tankarna till att den omhändertagna snarare straffas än att de blir ett föremål utifrån ett vårdintresse.

I kapitlets inledning nämner vi att det finns en kritik mot att poliser saknar rätt kompetens för att fatta beslut i svåra val utifrån ett vårdperspektiv. Är det verkligen så att poliser inte har den kompetens som krävs för att göra ett val om en omhändertagens vårdbehov, och om så är fallet; vad kan det finnas för förklaringsmodeller till detta och till den kritik som redan i förarbetena hintar om svårigheterna med att få lagens huvudsakliga syfte tillgodosett om poliserna är dess utövare?

Stenmark (2005) beskriver hur det inom Polisens undergrupper och förgreningar kan bildas gemensamma attityder och förhållningssätt gentemot de människor som de jobbar mot. Dessa attityder innefattar exempelvis en misstänksamhet mot allmänheten, en stark sammanhållning inom gruppen och en tydlig vi-mot-dem-mentalitet. Som tidigare nämnts finns det också en kultur och tydlig fokusering inom poliskåren på att förebygga och beivra brott, snarare än att vårda och ombesörja (Thunholm 2011, s.53). Det är dessutom dessa förväntningar som finns på polisen både från allmänhet och från styrande organ (Granér, 2004, s.44).

Granér (2004) försöker finna förklaringsmodeller till yrkeskulturens existens, vilken funktion denna har och hur det påverkar polisens arbete. En av orsakerna till yrkeskulturens förekomst är då den hjälper poliser att legitimerar de beslut som tas där egna bedömningar varit involverade. I fallen med LOB-omhändertaganden är det den enskilda polisen på plats som gör bedömningen. Eftersom lagen är godtycklig och inte ger några exakta rekvisit som t.ex. en viss promille alkohol i blodet, som vid bilkörning, blir det omöjligt att alla bedömningar är helt lika.

Det påpekas visserligen att man ska betrakta dessa hårddragna attitydbeskrivningar med försiktighet då varje organisationskultur skapas utifrån en rad olika förutsättningar som skiftar mellan och inom organisationer (Stenmark, 2005, s.78.). Att märka hela Polismyndigheten med dessa polariserande beskrivningar vore därför en svår och troligtvis felaktig generalisering att utgå ifrån. Granér (2004) påpekar även han att det inte finns något enhetlig yrkeskultur för hela landet, utan att det finns regionala skillnader. Då vi kan konstatera att yrkeskulturen kan påverka huruvida en polis omhändertar någon eller inte innebär det att olika regioner bör tillämpa lagen annorlunda än en annan, vilket i sin tur leder till att den kritiken som riktades mot att lagen blir godtyckligt behandlad i så fall bekräftas. Vi kan i den statistik vi fått sammanställt från Transportstyrelsen (2014) (se bilaga 3) se att det finns tydliga regionala skillnader när det kommer till antalet omhändertaganden enligt LOB i de 21 olika svenska polisdistrikten. Utifrån statistiken går det att läsa ut hur många LOB:ar som genomförts i varje region räknat per 1000 invånare. I Västernorrland, den region där det genom-

fördes flest LOB under 2013, genomfördes det 13 LOB per 1000 invånare, medan det i Kronobergsregionen under samma period enbart genomfördes 3,5 LOB per 1000 invånare. Exakt hur många varje region hade kan ni se mer av i bilaga 3. Vi kan självklart inte att dra några definitiva slutsatser som konstaterar att anledningen till att det omhändertas fler i en region än en annan enbart beror på yrkeskultur. Att detta är en av de mest bidragande faktorerna är inget vi heller vill påstå. Det vi menar är att yrkeskulturen kan vara en av de delfaktorer som gör att skillnaderna är så stora som de ändå är.

De poliser vi har intervjuat är även de inne på vad skillnaderna kan tänkas bero på:

“Och jag skulle nog vilja säga att vi har sänkt vår gräns medvetet för att få ett tryggare samhälle och mindre brott. För det är ju den här gamla sanningen, med mer sprit så går vettet ut” (Polis 1)

“Sen måste man nog också ta och titta på prioriteringar från polisen sida. Hur mycket jobbar man mot det här? Hur mycket tid har man för det här?” (Polis 5)

Samma statistik och de regionala skillnader som belyses ovan är relevanta att resonera kring ur ett handlingsutrymmesperspektiv, då skillnaderna inte enbart utgörs av differenser i antalet LOB:ar per 1000 invånare, utan också pekar på variationer i var den omhändertagna sedan blir placerad. I Stockholm placerades exempelvis 35 % av de omhändertagna på vårdinrättning, medan enbart 2 % blev det i Blekinge. Självklart finns det även här flera faktorer som påverkar att skillnader ser ut som de gör. Det skulle exempelvis kunna tänkas att tillgången och närheten till vårdinrättningar är bättre i Stockholm än i Blekinge, men då skillnaderna är såpass stora finns det skäl att resonera kring vilka andra faktorer som kan vara inblandade. Då poliser har ett brett handlingsutrymme och till viss del själva kan välja hur en lag ska tolkas och tillämpas, är det tänkbart att detta kan ha en inverkan på de olikheter mellan de olika di-

strikten som statistiken visar. Handlingsutrymmet har alltså en inverkan på om LOB:en ska generera i straff eller vård. Detta stärker återigen den tes som drevs i förarbetet till lagen, om huruvida polisen är rätt myndighet att hantera dessa ärenden. Detta påpekas själv av en av de intervjuade poliserna. Han menar att uppgiften att LOB:a inte bör ligga på polisen, men att han inte vet vem som skulle göra det istället.

Syftet med ett omhändertagande är mer än att bara få bort dessa ”opassande” personer från gatan för att de inte hör hemma där eller betar sig illa eller felaktigt. Det är enligt poliserna själva huvudsakligen att se till att dessa kan få den hjälp och den vård de är i behov av. Detta är även lagens grundtanke och huvudsakliga syfte. Om det sedan görs på det mest effektiva eller mest gynnsamma sättet är inget vi kan konstatera. Vad vi däremot kan konstatera är att vård ges, men att de många gånger finns en besvikelse från polisernas sida. De vill göra mer än vad de kan. Orsakerna är kanske inte alltid att poliserna gör tolkningen att de som omhändertas ej bör få sjukhusvård eller överföras till annan vårdinrättning. Det kan helt enkelt bero på att de inte har det alternativet. Faktorer som platsbrist och politiskt-ekonomiska bestämmanden gör enligt de själva att man tvingas ta beslut som inte stämmer överens med vad de anser är varken rätt eller bäst för den omhändertagna, vilket följande citat också påvisar:

”Tidigare hade vi en tillnyktringsenhet här på X som är nerlagd nu, som vi kunde köra de som var så att säga, inte kunde ta hand om sig själva och utgjorde en fara för sig själv då eller någon annan, men som inte var utåtagerande.” (Polis 3)

”Sen kan jag säga att jag är besviken. Jag var med och jobbade i Stockholm när de hade de här tillnyktringsenheterna. Fungerade otroligt bra. Då hamnade ju de som är snälla, men som druckit lite för mycket, men som inte vållade några problem, på tillnyktringsenhet. De fick ibland en kopp kaffe och en macka och så fick de gå hem när det var dags. Idag hamnar såna som har ”otur” och har druckit lite för

mycket, men som inte missköt sig i en poliscell. Det är inte värdigt.”

(Polis 1)

”Det känns inte som att det blir så mycket vård, utan mest förvaring”

(Polis 6)

Med hänvisning till dels det stora handlingsutrymmet och dels Polisens tydliga fokus på att förebygga och beivra brott, är det relevant att sätta ett frågetecken framför faktumet att det är just denna yrkesgrupp som tvingas hantera den lag som många anser vara svårtillämplig. Det blir därför problematiskt att skuldbelägga Polisen, då förväntningar på deras arbete både internt och externt framförallt är att upprätthålla ordningen och fylla rollen som samhällsbeskyddare (Thunholm, 2011). Att då även lägga uppgiften att vägleda och hantera eventuella vårdärenden blir i detta avseende en felaktig hantering av lagen och något som i slutändan kan bli negativt både för polisen och för den som blir omhändertagen, eftersom man inte kan säkerhetsställa att det grundläggande målet uppnås.

5.4 Sammanfattning

- Hur yttrar sig och fungerar samverkan mellan socialtjänsten och Polisen efter att ett LOB genomförts?

Samverkan mellan Polis och socialtjänst i LOB-ärenden kan beskrivas som väl fungerande i vissa fall och mindre lyckat i andra. I de fall där samverkan är väl fungerande, för såväl den omhändertagna som för de inblandade myndigheterna, kan vi se att det beror på att det funnits klara strukturer och en gemensam syn på den omhändertagna. I de fall där det inte varit ett väl fungerande samverkansarbete har detta berott på att synen på den omhändertagna inte varit enhetlig. Information från bägge sidor till den andra har varit ofullständig och bristfällig. Avsaknaden av fasta och nationella riktlinjer från socialtjänstens sida har inneburit att det inte funnits några manualer för hur samverkansarbetet med Polisen ska fungera i dessa ärenden, något som leder till frustration från båda parter.

- Vilka konsekvenser riskerar ett LOB att leda till för den som omhändertas?

Vi kan konstatera att ett omhändertagande leder till en rad efterföljande konsekvenser för den som drabbats. Man kan exempelvis få det svårt att skaffa körkort och vapenlicens eller bli kallad till socialtjänsten för en eventuell utredning. Dessa eventuella följder kan i viss grad anses bero på hur du mår, hur många gånger du blivit omhändertagen och hur socialtjänsten i den kommunen där du bor valt att följa upp LOB-ärenden. Att bli omhändertagen kan upplevas som stigmatiserande. Det kan i sin tur leda till att ett pågående missbruk uppdagas eller att den drabbade hamnar i en ond cirkel, eftersom man placerar sig själv bland de misskrediterade och således även legitimerar ett beteende som leder till att man blir omhändertagen fler gånger.

Även poliserna kan hålla med om att den här typen av ärenden hanteras annorlunda i förhållande till de som betraktas som okända personer eller engångsföreteelser. Om polisen huvudsakliga mål med omhändertagandet är att kunna ge vård behöver den förutfattade bilden som finns av en "A-lagare" inte nödvändigtvis innebära att denna person är mer utsatt från polisens sida, snarare tvärtom. Men det kräver att det distrikt man omhändertas i har en väl fungerande samverkan med sociala myndigheter och ett vårdfokus i dessa ärenden som även fungerar i praktiken.

- Vad leder en eventuell diskrepans mellan lagstiftare och -tillämpare till för de som arbetar praktiskt med lagen?

Vi kommer fram till att diskrepansen delvis leder till att lagens grundtanke om vård inte fungerar i praktiken. Den enskilde polisen har ett handlingsutrymme som leder till att lagen tillämpas godtyckligt, vilket i sin tur resulterar i skillnader i hanterandet beroende på vilken polis som gör ingripandet och inom vilket polisdistrikt denne arbetar inom. Samtidigt ska det poängteras att det inte är Polisen som ska skuldbeläggas för detta, då de som påpekades redan i förarbetena, inte är rätt myndighet för att se till det vårdbehov som lagen beskriver ska prioriteras. Istället har polisen ett tydligare

fokus mot att förebygga och beivra brott, vilket även är den primära arbetsuppgift som de förväntas utföra. Att därifrån snabbt byta till ett vårdperspektiv blir då svårt och orättvist att kräva av en yrkesgrupp som varken har adekvat utbildning eller huvudfokus för detta. Utifrån såväl den tidigare forskningen som vår egen empiri är det tydligt att lagen är svår att arbeta med vilket i slutändan drabbar både polisen och den omhändertagne.

6. Slutdiskussion

De intervjuer och den analys vi genomfört samt det material vi tagit del av har väckt många tankar hos oss. Dels genom det missnöje som flera av våra respondenter uttryckt rörande den godtyckliga tillämpningen av LOB, dels om den emellanåt bristfälliga och knappa samverkan som förs mellan Polisen och socialtjänsten i dessa ärenden och dels om vad ett omhändertagande faktiskt leder till för den som drabbas. Har Polisen tillgång till de resurser som krävs för att lagens vårdsyfte ska kunna uppnås? Vems är felet att lagen inte fungerar så som det är menat och vilka är det som i slutändan drabbas?

Ett av de områden som vi uppmärksammat att de riktats störst missnöje mot är de nedläggningar av tillnyktringsenheter som skett i flera delar av landet under de senaste åren. Flera av poliserna menar att dessa fungerat som ett perfekt alternativ för de som druckit för mycket, men som varken är utåtagerande eller såpass berusade att de är i behov av akut medicinsk vård. Hit kunde de köra de som helt enkelt inte behövde placeras i tillnyktringscell, eller på sjukhus. De kunde uttrycka att de inte tyckte det var värdigt att bli placerad bakom en låst ståldörr, på en tunn madrass på ett fuktigt och kallt betonggolv enbart av anledningen att man druckit lite för mycket. Att dricka sig redlöst berusad är inte olagligt, men de menade att konsekvensen av att göra så kunde uppfattas som ett straff eller en påföljd för något olagligt som den omhändertagne gjort. Vilket inte var fallet. Det tydliga vårdperspektiv som lagstiftningen presenterar går helt förlorat om det bara finns alternativ som inkluderar de som befinner sig längst ut i marginalerna, de stökiga och de akut sjuka. Vad händer med den stora massan, de som befinner sig mitt emellan? De som tagit sig ett "järn" för mycket och behövde någon timmas tillsyn, så att man fick tid på sig att nyktra till? De som var i behov av en kopp kaffe, ostmacka och lite medmänsklig omvårdnad, vad händer med dem? Poliserna uttrycker ett stort missnöje mot att man lagt ner dessa enheter, något även vi gör efter att ha satt oss in i den lagstiftning som råder och de alternativ som vi för närvarande ser existerar. Vi ser alltså här att det finns ett behov av ett alternativ som ligger mellan akutsjukvård och arrestcell.

Det blir även svårt att kritisera Polisen för en felaktig tillämpning av lagstiftningen och ett för litet vårdperspektiv, när de inte erbjuds möjligheter att placera den omhändertagna på ett ställe som inte påpekar för den drabbade att den gjort fel och borde straffas på grund av detta. Den 27 mars 2014 tog regeringen ett beslut som innebar att 35 miljoner skulle satsas på att förbättra vård och behandlingsinsatser vid omhändertagande enligt LOB. Man påpekar att man vill utveckla och ta fram alternativa metoder för de som omhändertas enligt LOB men som inte är i behov av akut vård eller som bör sättas i tillnyktringscell. Man vill även se till att de som omhändertas fångas upp för fortsatta stöd- och behandlingsinsatser. Det blir snudd på parodisk att man bara några år efter att man lagt ner mängder med tillnyktringsenheter, där det som nu ska åtgärdas, tidigare faktiskt gjordes. Är det hela ett politiskt fegspel, vågar man inte erkänna sina misstag eller är man inte tillräckligt påläst i frågan och har lyssnat för lite på de som faktiskt arbetar med lagen för att man ska ha kunnat missa tillnyktringsenheternas faktiska funktion? En uppmaning till Regeringen: Glöm inte bort de som arbetar med lagen, de som gör själva ingripandet och de som har kontakten med de omhändertagna. För om ni hade lyssnat på dessa från början, skulle ni säkert kommit fram till samma slutsats som vi: Att tillnyktringsenheterna är någonting vi alltid behövt och troligtvis alltid kommer behöva.

Samtidigt är det självklart problematiskt att lagstiftningen tillämpas olika beroende på var i landet du befinner dig och vilken polis som gör omhändertagandet. Det ska inte kunna existera såpass stora regionala skillnader att 35 % av de som blir omhändertagna i Stockholmsregionen blir placerade i vårdens omsorg, medan det enbart är kring 2 % som blir det i Blekinge och Jönköping. Det kan inte enbart bero på tillfälligheter eller på de förutsättningar som finns för vårdplacering i ett visst polisdistrikt, utan även andra faktorer bör kunna inkluderas. Vi har i vår analys kommit fram till att yrkeskulturen är stark inom Polisen, men att den inte är konstant eller ens likadan över hela landet. Det kan finnas stora regionala skillnader, vilket även påtalas av poliserna själva. Men kan det vara så att dessa regionala yrkeskulturella skillnader och varje polis egna handlingsutrymme är något som bidragit till att det är över 30 pro-

centenheters skillnad i antalet som blir fortsatt placerade inom vård i en region jämfört med en annan? En viss del av skillnaderna kan säkert tillskrivas de olika distriktens skilda synsätt på tillämpningen, men det skulle vara allt för enkelt att dra slutsatsen att det enbart beror på detta. Vi tror att en av de stora anledningarna till att statistiken ser ut som den gör är på grund av att poliserna i de distrikt som har en sämre statistisk presentation av antalet vårdade helt enkelt inte har samma möjligheter till en sådan placering än sina kollegor. Det kan bero på att man inte har samma närhet till sjukhus eller annan vårdinrättning som de som exempelvis arbetar i ett storsstadsdistrikt. Det kan också till viss del bero på att dryckeskulturen skiftar inom landet, att man tillåts dricka mer ute på krogen på vissa ställen än andra eftersom en högre berusningsgrad är mer accepterad och inte ansedd vara lika stigmatiserande. Problemen med de regionala skillnadernas existens är att de som ska hantera omhändertagandet, i det här fallet polisen, då kan anses arbeta godtyckligt, eftersom lagen går ut på att tolka när någon är *för* berusad. Vi anser därför att de behövs tydligare rekvisit och en mer regionalt framtagna och enhetlig praxis för hur LOB ska hanteras. Denna behöver utformas i samråd med socialtjänsten där samverkansprocessen även den behöver förtydligas för att i slutändan ge bättre vårdmöjligheter för den omhändertagne. För det är i slutändan de som blir de drabbade på grund av att arbetet inte fungerar som tanken en gång var att det skulle göra.

Över 100 000 anmälningar gjordes enligt LOB år 2013. Av dessa var endast 14 % av de omhändertagna kvinnor. Då vi lever i ett samhälle där många av oss syftar till att reducera de skillnaderna som existerar mellan män och kvinnor vore en intressant fråga att ställa sig i ett vidare forskningsarbete hur en lagtillämpning kan komma att vara såpass överrepresenterad av det ena könet. Vad skillnaderna beror på är svårt att säga, flera av poliserna menar att det kan ha att göra med skillnaderna i hur ett missbruk tar sitt uttryck. De menar att män i större utsträckning vistas på platser där det är lätt att bli omhändertagen enligt LOB, medan kvinnor generellt håller sig hemma och hemlighåller ett eventuellt missbruk. Det vore därför intressant att följa upp denna hypotes, men också att genomföra en vidare och mer djupgående analys kring varför

situationen ser ut som den gör. Dricker män mer än kvinnor, eller är lagen utformad på ett sådant sätt att det bara är en av många missbruksyttringar som hanteras?

7. Referenser

- Aftonbladet (2014) ”Man omhändertogs för fylla – dog i arresten”(elektronisk) *Aftonbladets officiella hemsida* <<http://www.aftonbladet.se/nyheter/article18836655.ab>> (2014-05-07)
- Amir, Varda & och Auslander, Gail K. (2003) *Inter-Organizational Collaboration among Social Workers: The Case of Community Mental Health Centers and Local Social Service Departments in Israel*. *British Journal of Social Work* 33, 557–566
- Aspers, Patrik (2011) *Etnografiska metoder: att förstå och förklara samtiden*. Malmö: Liber
- Bell, Judith (2000) *Introduktion till forskningsmetodik*. Lund: Studentlitteratur
- Berglind, Hans (1990) ”Att vilja och att kunna - om villkoren i mänskligt handlande”. I Aronsson, Gunnar & Berglind, Hans (red) *Handling och handlingsutrymme*. Lund: Studentlitteratur
- Bolman, Lee G & Deal, Terrence E (2012) *Nya perspektiv på organisation och ledarskap*. Lund: Studentlitteratur
- Bryman, Alan (2011) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber
- Chun, Roxco P. K, Chui, Y. H, Chan, Y.C & Cheng, Howard. C. H (2010) *Police work with youth-at-risk: What can social work contribute?* *Hong Kong Journal of Social Work*, 44, 1, 31-48.
- Dagbladet (2008) ”Allt fler berusade får nyktra till i cellen” (elektronisk) *Dagbladets officiella hemsida* <<http://dagbladet.se/nyheter/sundsvall/1.231665-allt-fler-berusade-far-nyktra-till-i-cellen>> (2014-03-17)
- Dagens Nyheter (2013) ”Att fylla en cell” (elektronisk) *Dagens Nyheter officiella hemsida* <<http://www.dn.se/ledare/signerat/att-fylla-en-cell>> (2014-03-17)
- Denzin, Norman K & Lincoln, Yvonnas S (1998) *Strategies of Qualitative Inquiry*. Thousand Oaks: Sage Publication

- Denzin, Norman K & Lincoln, Yvonnas S (2003) *The Landscape of Qualitative Research, Theories and Issues, Second edition*. Thousand Oaks: Sage Publication
- Giddens, Anthony & Sutton, Philip W (2014) *Sociology*. Cambridge: Polity Press.
- Goffman, Erving (2011) *Stigma - den avvikandes roll och identitet*. Stockholm: Norstedts
- Granér, Rolf (2004) *Patrullerande polisens yrkeskultur*. Socialhögskolan: Lunds Universitet
- Granér, Rolf & Knutsson, Maria (2000) *Etik i polisarbete*. Lund: Studentlitteratur
- Hallandsposten (2011) ”Jägare blev av med vapnen efter tupplur” (elektronisk)
Hallandspostens officiella hemsida
<<http://hallandsposten.se/nyheter/halmstad/1.1075571-jagare-blev-av-med-vapnen-efter-tupplur>> (2014-03-17)
- Hörnemalm, Johan (2008) *Samverkan är ett magiskt ord - Motstridiga ambitioner och ideal i nätverksorganisering*. Luleå: Luleå Tekniska Universitet
- Jacobsson, Katarina, Meeuwisse, Anna, Kristiansen, Arne och Harrysson, Lars (2014) *Råd och anvisningar för uppsatsarbete*. Socialhögskolan: Lund
- Johansson, Roine (2008) *Organisationer emellan, om förhandlingar, makt och handlingsutrymme*. Lund: Studentlitteratur
- Knutsson, Maria & Granér, Rolf (2001) *Perspektiv på polisetik*. Lund: Studentlitteratur
- Lipsky, Michael (2010) *Street-level bureaucracy: dilemmas of the individual in public services*. New York: Russell Sage Foundation
- Parkinson, Gary C. (1980) “Cooperation between police and social workers: hidden issues”.
Social work, 25, 1, 12-18
- Polisen (2013) ”Polisens årsredovisning 2013” (elektronisk) *Polisens officiella hemsida*
<http://polisen.se/Global/www%20och%20Intrapolis/Arsredovisningar/01%20Polisen%20nationellt/Polisen_Arsredovisning_2013.pdf> (2014-03-18)

- Regeringen (2014) Regeringsbeslut 11:6 – ”Uppdrag att fördela medel för en satsning för förbättrade stöd- och behandlingsinsatser vid omhändertagande av berusade personer” (elektronisk) *Regeringens officiella hemsida*
<<http://www.regeringen.se/content/1/c6/23/76/34/6ea1fa16.pdf>> (2014-05-12)
- Schein, Edgar. H (2004) *Organizational culture and leadership*. San Francisco: Jossey-Bass
- Socialstyrelsen (2011) ”Tillvägagångssätt för att ta fram definitionsförslagen till begreppen samverkan, samarbete, samordning, samråd, synkronisering.” (elektronisk) *Socialstyrelsens officiella hemsida*
<http://www.socialstyrelsen.se/terminologi/Documents/Bakgrund_och_tillvagagangssatt_samverkan_mfl.pdf> (2014-03-19)
- Socialstyrelsen (2012) *Vår värdegrund*. Stockholm: Socialstyrelsen
- Socialstyrelsen (2014) ”Våra uppdrag” (elektronisk) *Socialstyrelsens officiella hemsida*
<<http://www.socialstyrelsen.se/omsocialstyrelsen/varauppdrag>> (2014-06-05)
- SOU 2011:35 *Bättre insatser vid missbruk och beroende*. Stockholm: Socialdepartementet.
- Stenmark, Henric (2005) *Polisens organisationskultur, En explorativ studie*. Pedagogiska institutionen: Umeå universitet
- SvD (2008) ”Polisen hanterar fyllerilag olika” (elektronisk) *SvD:s officiella hemsida*
<http://www.svd.se/nyheter/inrikes/polisen-hanterar-fyllerilag-olika_2050473.svd>
(2014-04-21)
- SVT Nyheter (2013) ”Krav att polisen får utbildning” (elektronisk) *SVT:s officiella hemsida*<<http://www.svt.se/nyheter/sverige/krav-att-polisen-far-utbildning>>
(2014-03-17)
- Thunholm, Patrik (2011) *Lag om omhändertagande av berusade LOB- En vårdlag eller ett maktmedel?* Linnéuniversitet: Växjö
- Transportstyrelsen (2014) LOB-Statistik. Rapport: RKI 020
- Vetenskapsrådet (2013) ”Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning”(elektronisk) *Vetenskapsrådets officiella hemsida*
<<http://codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>> (2014-03-19)

BILAGA 1 – Informationsbrev

Hej!

Vi heter Carl Angerborn och Niklas Löfström och studerar på Socialhögskolan vid Lunds Universitet. Vi håller för närvarande på med vår kandidatuppsats och vill gärna komma i kontakt med personer med din typ av yrkeskompetens för en kortare telefonintervju. Det hade därför varit väldigt hjälpsamt om du ville bidra med din kompetens och dina erfarenheter under ett kortare samtal.

Uppsatsen: Vårt syfte är att beskriva och analysera polisen och socialtjänstens syn på *Lagen om omhändertagande av berusade personer m.m. (LOB)* och er eventuella samverkan i dessa ärenden.

Hur vi kommer gå tillväga: Vi kommer genomföra intervjun via telefon. Samtalet kommer spelas in via ett verktyg som sparar ner samtalet i en ljudfil. Anledningen till inspelningen är för att din berättelse ska kunna återges på ett korrekt sätt. Du kan självklart välja att vi stänger av inspelningsfunktionen och du får när som helst avbryta intervjun.

- Det insamlade materialet kommer inte användas till något annat ändamål än denna uppsats och det kommer inte delges någon annan än oss själva.
- Materialet kommer förstöras efter det att uppsatsen genomförts.
- Du som deltar kommer vara anonym och varken namn, arbetsplats eller annat som kan komma att identifiera dig kommer presenteras utan att först ha anonymiserats.

Vill du ta del av den färdiga uppsatsen finns möjlighet att göra så via Universitetets hemsida alternativt ett personligt utskick från oss.

Vi ser fram emot en givande intervju och tackar så mycket på förhand!

Med vänliga hälsningar,

Carl Angerborn
0727-324372
jur10can@student.lu.se

Niklas Löfström
0737-391112
soc11nlo@student.lu.se

Handledare: Anders Östnäs, anders.svebi@gmail.com

BILAGA 2 – Intervjuguider

Polisintervjuguide:

Jag heter som sagt Niklas/Carl och studerar till socionom på 6:e terminen på Socialhögskolan vid Lunds Universitet. Vi håller just nu på med vår kandidatuppsats och syftet med den är att undersöka poliser och socialsekreterares syn på LOB och deras eventuella samverkan i dessa ärenden.

Vi vill också få en övergripande bild över hur själva LOB-processen ser ut, både från er på Polisens sida, men även hur ärendet sedan tas vidare från socialtjänstens sida och därför kommer vi intervjua personer från både Polisen och socialtjänsten som har erfarenhet av att hantera LOB-ärenden.

Det här samtalet kommer spelas in och ljudfilen kommer bara användas av mig och min uppsatskollega till den här uppsatsen och du får när som helst avbryta eller avsluta intervjun och allt material kommer anonymiseras.

Är det något som är oklart eller som du undrar över innan vi sätter igång?

Inledande:

- Hur länge har du arbetet inom polisen?
 - Alltid på samma ort?
 - Vilken position?

Kartläggade:

- Hur ofta har du hanterat LOB-ärenden under det senaste halvåret?
- Vilka orsaker brukar ligga till grund för LOB:et?

Kan ställas beroende på svar från ovanstående

- Är det många som blir LOB:ade upprepade gånger?
 - Hanteras det i så fall annorlunda om personen i fråga är någon ni känner till sedan tidigare gentemot om den omhändertagna inte blivit omhändertagen någon gång tidigare?
- Hur ser fördelningen ut mellan kvinnor och män?
- Hur ser fördelningen ut mellan de som blir LOB:ade på grund av alkoholberusning och de som blir det av narkotikapåverkan?
- Hur väljer man om personen ska skickas till fyllcell eller vårdinrättning?
 - Finns det situationer där det är svårt att bestämma?
 - Vad är orsaken till det?
 - Hur brukar den omhändertagna reagera på att den blir omhändertagen?
 - Hur brukar reaktionerna vara när personen blir frisläppt?

Samverkan:

- Finns det en samverkan mellan er och socialtjänsten i LOB-ärendena?
- **Nej**
 - Finns det något behov av en samverkan?
 - Hur skulle det i så fall kunna se ut?
- **JA**
 - Hur ser samverkan ut?
 - Hur fungerar samverkan?
 - Hur kan samverkansarbetet förbättras?

- Vad tror du att samverkan har för betydelse för den LOB:ade?

Reflekterande:

- Vad tycker du om LOB som lag?
 - Vissa anser att LOB är en strafflag medan andra en vårdlag, vad anser du?
 - Vilka konsekvenser tror du ett LOB får för den enskilde?

- Statistik från Transportstyrelsen visar på förhållandevis stora skillnader regionalt i landet när det kommer till hur många som blir LOB:ade i förhållande till befolkningen i sin helhet. Statistiken visar på att det generellt utfärdas betydligt fler LOB:ar i de polisdistrikt som är glesare bebott, än i storstadsområden. Har du någon tanke om vad detta kan bero på?

- I Västernorrland utfördes exempelvis 13 LOB:ar per 1 000 invånare under år 2013, medan det i Skåne gjordes 4,3 LOB:ar på 1 000 personer.

Det var de frågor vi hade att ställa. Har du några funderingar eller några frågor du vill ställa till oss? Är det någonting som du vill tillägga?

Uppsatsen beräknas vara färdig i början av juni. Vill du ha en färdig kopia på arbetet?

Hur vill du att vi delar den?

Vi tackar så mycket för ditt deltagande, är det någonting du kommer på i efterhand kan du självklart höra av dig till oss.

Socialsekreterarintervjuguide:

Jag heter som sagt Niklas/Carl och studerar till socionom på 6:e terminen på Socialhögskolan vid Lunds Universitet. Vi håller just nu på med vår kandidatuppsats och syftet med den är att undersöka poliser och socialsekreterares syn på LOB och deras eventuella samverkan i dessa ärenden.

Vi vill få en övergripande bild av processen och kommer därför intervjua personer från både Polisen och socialtjänsten som har erfarenhet av att hantera LOB-ärenden.

Det här samtalet kommer spelas in och ljudfilen kommer bara användas av mig och min kollega till den här uppsatsen och du får när som helst avbryta eller avsluta intervjun och allt material kommer anonymiseras.

Är det något som är oklart eller som du undrar över innan vi sätter igång?

Inledande:

- Hur länge har du arbetet inom socialtjänsten?
 - Alltid inom samma kommun?

Kartläggade:

- Hur ofta har du hanterat LOB-ärenden under det senaste halvåret?
- När kommer du i kontakt med LOB-ärenden?
 - Är det många som blir LOB:ade upprepade gånger?
 - Hur ser fördelningen ut mellan de som blir LOB:ade på grund av alkoholberusning och de som blir det av narkotikapåverkan?
 - Hur ser fördelningen ut mellan kvinnor och män?
- Vad händer efter att ni tagit emot ett LOB-ärende?
 - Inleder ni alltid en utredning?
 - Hur ser övervägandet ut gällande om ni ska starta en utredning eller inte?
 - Vad brukar en sådan utredning i så fall leda vidare till?

Samverkan:

- Finns det ett samverkan mellan er och polisen i LOB-ärendena?
- **Nej**
 - Finns det något behov av en samverkan?
 - Hur skulle det i så fall kunna se ut?
- **JA**
 - Hur ser samverkan ut?
 - Hur fungerar samverkansarbetet?
 - Hur kan samverkansarbetet förbättras?
 - Vad tror du att samverkan har för betydelse för den LOB:ade?

Reflekterande:

- Vad tycker du om LOB som lag?
 - Vissa anser att LOB är en strafflag medan andra en vårdlag, vad anser du?
 - Vilka konsekvenser tror du ett LOB får för den enskilde?

- Statistik från Transportstyrelsen visar på förhållandevis stora skillnader regionalt i landet när det kommer till hur många som blir LOB:ade i förhållande till befolkningen i sin helhet. Statistiken visar på att det generellt utfärdas betydligt fler LOB:ar i de polisdistrikt som är glesare bebott, än i storstadsområden. Har du någon tanke om vad detta kan bero på?

- I Västernorrland utfördes exempelvis 13 LOB:ar per 1 000 invånare under år 2013, medan det i Skåne gjordes 4,3 LOB:ar på 1 000 personer.

Det var de frågor vi hade att ställa. Har du några funderingar eller några frågor du vill ställa till oss? Är det någonting som du vill tillägga?

Uppsatsen beräknas vara färdig i början av juni. Vill du ha en färdig kopia på arbetet?

Hur vill du att vi delar den?

Vi tackar så mycket för ditt deltagande, är det någonting du kommer på i efterhand kan du självklart höra av dig till oss.

BILAGA 3 – LOB-statistik

LOB per capita och andel som får vård - 2013

Hela landet: 6,5 LOB:ar per 1 000 invånare. 11,4% placerades i vårdinrättning.

Västernorrland:	13,0/1 000	5,3 % vård
Jämtland:	11,6/1 000	25,5 % vård
Västmanland:	10,5/1 000	4,7 % vård
Gävleborg:	9,8/1 000	2,0 % vård
Östergötland:	9,7/1 000	12,0 % vård
Södermanland:	9,4/1 000	4,6 % vård
Norrbottn:	9,2/1 000	2,7 % vård
Västerbotten:	7,8/1 000	10,9 % vård
Jönköping:	7,7/1 000	2,4 % vård
Örebro:	7,7/1 000	4,4 % vård
Blekinge:	7,5/1 000	2,0 % vård
Värmland:	7,4/1 000	3,9 % vård
Kalmar:	7,2/1 000	2,4 % vård
Gotland:	7,0/1 000	20 % vård
Halland:	7,0/1 000	4,0 % vård
Uppsala:	6,4/1 000	3,6 % vård
Dalarna:	6,2/1 000	2,6 % vård
Västra Götaland:	5,6/1 000	10,0 % vård
Stockholm län:	5,2/1 000	35,0 % vård
Skåne:	4,3/1 000	3,3 % vård
Kronoberg:	3,5/1 000	2,9 % vård